

JURIIDILINE AJAKIRI

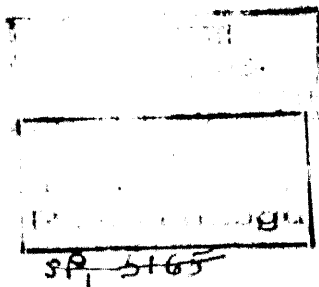

Spetsiaalne fond

ÕIGUS

VIIETEISTKUMNES AASTAKAIK

1934. a.

TOIMETUS:

R. Rägo (peatolmetaja), E. Ein, K. Grau, T. Grünthal,
A.-T. Klümann, H. Kristal, E. Maddison, A. Palvadre,
K. Parts, J. Uluots, A. Mägi (tolmetuse sekretär).

Väljaandja: Tartu Õigusteadlaste Selts.

Vajalikud muudatused proessuaalseadusis kinnisvara müügi kohta avalikul sundmüügil võlgade eest.

V. Kaznelson.

Vene TKS peapuudused oleksid järgnevad: 1) ta annab pahausulistele pooltele, eeskätt kostjale piiramatud võimalused kasutada seadusnorme mitte õiguse kaitseks, vaid teha neist kuritarvitust, on keelmust soodustav vahend. (T. Grünthal. Märkmeid TKS eelõu kohta. „Õigus“ 1933, nr. 2.)

7. novembril 1933 Riigikogu võttis vastu seaduse TKS §-de 1095, 1143 ja 1849 muutmise kohta, sihiga kiirendada toimetust kinnisvara müügi asjus avalikul enampakkumisel. Seks otstarbeks on lühendatud seaduse poolt määratud lähtajad. Kuid sellest on vähe. Kinnisvara müüki avalikul enampakkumisel ei aeglusta mitte ainult seaduses määratud lähtajad, vaid ta aeglustub palju suuremal määral mõningate neid müüke käsitlevate TKS paragraafide kuritarvitamise tõttu. Nende kuritarvituste läbi mitte ainult ei aeglustu kinnisvara müük, vaid vahel selliste kuritarvituste tagajärjel kreditor kaotab üldse võimaluse saada rahuldust võlgniku kinnisvarast. Need kuritarvitused lähtuvad võlgnikelt, kes täiesti arusaadavalt põhjusil hoiavad kinni oma kinnisvara, püüavad kauemini säilitada endale omandiõigust viimasele ja saavutada temast sissetulekuid.

Võlgniku selliste loomulikkude püüete vastu ei saa midagi väita, seni kui võlgniku võitlus kreditoriga toimub seaduslikul alusel. Kui aga võlgnikud oma sihtide saavutamiseks tarvitavad kurjasti seadust ja kasustavad viimast ilmseks kreditori seaduslikkude huvide kahjuks, siis see muutub juba võlgniku võitluseks kohtuotsuse täitmise vastu, milles võlgnik kasustab seaduse ebatäiust. Sellised seaduse ebatäiused on vaja muuta seadusandlikus korras, kokkukõlas kohtupraktise kogemustega.

Seepärast loeme tarvilikuks, et muudetakse TKS järgmised paragraafid:

1) TKS §§ 1118 ja 1122.

Kinnisvara sundmüügi toimetuse viivitamiseks võlgnikud kasustavad enamasti väga keerulisi ja väga ebatäiuslikke seadusi hindamise kohta.

Nii § 1118 võtab hinde aluseks „aastase puhaskasu keskmise suuruse viimase 5 aasta eest“.

See reegel oli otstarbekohane majanduslikult stabiilisel ajal. Praegusel kriisiajal aga, mil tulukus vahel määratult tõuseb, sealsamas jälle katastroofiliselt langeb, ei saa väljuda keskmisest tulust 5 aasta eest, sest see keskmine moodustub selliseist äärmusist, mis ei või olla mõõdupuukiks kinnisvara hindamisel, rääkimata sellest, et kuna rõhuväl enamusel omanikest puuduvad vastavad tulude-kulude, maja- või põllumajanduseraamatud, siis on raske esitada tõendeid kinnisvara tulukuse kohta viimase 5 aasta eest.

Seepärast oleks otstarbekohasem piirduda puhaskasuga ühe või äärmisel juhul kahe kalendriaasta eest, mis eelnesid hindamismomendile. Kui, näiteks, hinnang toimub 1933. a., siis tuleb juhendada kinnistu puhaskasuga 1932. a. eest, või äärmisel juhul 1931. ja 1932. a. eest. Peale selle on vajalik vaidluse juhul kreditori poolt anda kohtuläiturile võimalus kontrollida võlgniku poolt nimetatavat puhaskasu mitte ainult asjatundjate isikute kaudu, vaid ka järelepärimiste teel omavalitsusis või maksuinspektori juures, kellele võlgnik igal aastal annab teateid oma tuludest üldse ja kinnisvaradest saadavaist tuludest eriti. Selles mõttes tuleb täiendada ka § 1122.

Paneme ette seepärast muuta § 1118 redaktsioon järgmiselt. „Kinnistu omanik, kes leiab sissenõudja poolt määratava hinna olevat madala, võib seitsmepäevase tähtaja jooksul, arvates sissenõudja allkirja esitamise päevast temale, esitada kinnistu üksikasjalise hinnangu aastase puhaskasu keskmise suuruse järgi viimase kalendriaasta eest (1. jaanuarist 1. jaanuarini) või 2 viimase kalendriaasta eest.“

§ 1122 aga järgmisel kujul: „Juhul, kui sissenõudja ei ole nõus võlgniku poolt tehtud hindega, kohtuläitur on kohustatud nõutama omavalitsuselt või maksuinspektorilt andmed tulude kohta müügialuselt kinnistult viimase (või kahe viimase) kalendriaasta eest, mis näidatud võlgniku tulu-

maksu-teadaandes. Nende andmete puudulikkusel puhaskasu määramine viimase aasta eest toimub asjatundjate poolt."

Arvan kasulikuks osutada, et uus Läti TKS muutmise seadus 12. juulist 1933 §§-des 1262-1271 reguleerib kinnisvara hindamise küsimust avaliku enampakkumise jaoks järgmiselt:

1933. a. 12. juuli seaduse (§ 1262-1271) järgi kinnisvara hindamist ei toimeta mitte sissenõudja, vaid kohtutäituri ülesandel eriline hindekomisjon linnas- või vallaomavalitsuse juures. Komisjon teatab hinde toimumise ajast võlgnikule ja tema kaasomanikule, samuti ka sissenõudjale, kui nende aadressid on talle teatatud. Kui viimased ei ilmunud, siis nad kaotavad õiguse väielda hinde vastu. Kui kahe nädala jooksul, hindamispäevast arvates, keegi huvitatud isikuist avaldab motiveeritud vastuväite toimunud hinde vastu ja esitab kohtutäiturile riigipanga kviitungi 100 latti sissemaksu kohta ümberhindamise eest, siis see toimub järgmises korras — täitur saadab hindeakti ühes vastuväitega kohalikule maksuinspektorile, kes kutsub juurde kaks liiget kohalikust kinnisvarade hindamise komisjonist, samuti kaebaja. See ümberhinne on lõplik ja tema peale ei saa edasi kaevata. Hindamiskulud kaetakse kaebaja poolt sissemaksstud rahast.

Meie arvates need Läti seaduse määrused on liiga keerulised: on nähtud ette 2 hindekomisjoni. Selliste komisjonide kokkukutsumine ja nende toimingud on sõltumatud kohtuvõimudest ja võivad veel hullemini viivitada hinnangut kui käesoleval ajal meil kehtivad reeglid.

Nende paragraafide otstarbekohasemat muutmist näeb ette uus Eesti TKS (edaspidi tarvitame lühiduse mõttes sõna „Eelnõu“).

Nende muutuste peaväärtus seisab selles, et Eelnõu ei sisalda nõudmist asjatundjate kutsumise kohta hindamise jaoks. Asjatundjate aparaat on kallid ja venitab protsessi.

Eelnõu §1275 lausub: Kinnisvara hinna kindlaksmääramisel võtab kohtutäitur aluseks: 1) maakoha hindamisel — selle pealt riigi kasuks võetava maksu määra, korrutades seda 250-ga, kusjuures saadud hindetulemus suurendatakse keskmiste hoonete puhul 20% ja heade hoonete puhul 40% võrra. 2) Linnas või alevis asetseva kinnisvara hindamisel — vastava omavalitsuse poolt maksude võtmiseks arvutatud aas-

tase tulu, korrutades seda 16² 3-ga. Saadud hindamissummale lisatakse juurde vallasvara väärtus, mis müüakse koos kinnisvaraga § 1110 järgi.

Nii siis, vastavalt selle paragraafi p.1-le hooned jagunevad keskmiseks ja headeks. Tuleb küsida, kuidas hinnata hooned, mis on alla keskmise?

Peale selle, poolte vahel võib tekkida vaidlus: võlgnik väidab, et hoone on hea, kreditor aga, et ta on keskmine. Ja kui kreditor järele ei anna, siis võlgnik kasustab juhust selleks, et viia läbi kõigi instantside see olult tühine vaidlus ja sel viisil pikendada kinnisvara müügi tähtaega.

Selle vaidluse lahendamine tuleks seepärast jätta kohtutäituri lõplikule otsustamisele, sest iga kohtutäitur oskab orienteeruda selles küsimuses, oskab teha vahet keskmise ja hea hoone vahel.

Sellepärast Eelnõu § 1275 p. 1 oleks soovitav täiendada järgmise lausega: „kusjuures küsimus, kas hoone on keskmine või hea, lahendatakse lõplikult ja vastuvaidlematult kohtutäituri poolt“.

Muide, selline täiendus ei ole tingimata tarvilik, sest iga mõistlik sissenõudja ise annab järele võlgnikule selles tema jaoks tühisel küsimuses, et mitte viivitada müüki.

P.2 on öeldud: „Saadud hindesummale lisatakse juurde vallasvara väärtus, mis müüakse koos kinnisvaraga § 1271 järgi.“

See lõige avab võlgnikule laialdase võimaluse viivitusvaidluseks.

Eelnõu § 1275 (TKS § 1110) lausub: „Üleskirjutusse võetakse kogu vallasvara, mida ei saa eraldada üleskirjutatavast varandusest kas oma otstarbe või tsiviilseaduste põhjal.“

Siin on mõeldud vallasvara, mis moodustab kinnisvara päraldise. Selliseks kinnisvaraks on BE'S § 564 järgi: „Kapid seintes, malmkaminad ja -ahjud, seinasse müüritud peeglid ja katlad pliitides,“ mida vajatakse koduseks tarvituseks (ja, lisame juurde omalt poolt, keskküttetorud, -katlad ning boilerid) jms. Selliseid vallasasju on igas majas. Ja võlgnik kasustabki ära ülalmainitud lõike ja hakkab nõudma „malmahjude“, „malmist kõõgipliitide“, „neisse müüritud katelde“ erihindamist, määrab ise nende asjade hinna ebavastavana, et saada võimaluse vaielda ja venitada vaidlust asjatundjate

juurdekutsumisega (TKS § 1001) ja tuua kõrvalukse kaudu sisse see element, mis eemaldati paraadukse kaudu.

Leian, et pole vajadust selle vallasvara kui hoonete päraldise eriliselt hindamiseks. Kõik need esemed on ehitatud komforti jaoks, mis suurendab hoonete tulutoovust. See on tulukuse ingredient ja järelikult hoonete hindamisel tulukuse järgi need päraldised on juba valoriseeritud ega ole vajadust valoriseerida neid teiskordselt erilise hindega erilises üleskirjutuses.

Seepärast paneksin ette läiendada § 1275 p. 2 lausega: „Hoonete päraldised (vallasvara), millest kõneleb BES § 564, ei kuulu erihindamisele.“

2) TKS § 1203.

See paragraaf kirjutab ette seistada müügi väljakuulutamise juhul, kui on esitatud § 1202 mainitud kaebusi, s. o. kaebusi üleskirjutamise, hindamise ja teiste, neile eelnevate toimingute reeglite rikkumise kohta. Seda paragraafi võlgnikud kuritarvitavad laialdaselt: kohtutäituri iga toiminguga peale antakse teadlikult põhjendamatu kaebus ja edasikaebuse korras kõigis instantsides avalik sundmüük lükatakse edasi aastaiks. Kahjuks § 1202 on võetud muutmata ka Eelnõusse, nimelt §§ 1380 ja 1381.

On vaja määrata, et sellised kaebused ei seistaks kinnisvara müügi väljakuulutamist, või jätta kohtu lahendada küsimus, kas tuleb või ei tule seistada kinnisvara müügi väljakuulutamist sõltuvalt kaebuse põhjendatuse määrast, nii nagu tehakse vallasvara müügi suhtes (§ 965) või nõude kindlustamise palve suhtes, nagu on ette nähtud § 1199.

Seepärast projekteerime § 1203 muutuse järgmises redaktsioonis: I variatsioon.

„Kaebused, mis nähtud ette § 1202, ei seista avaliku müügi kuulutuste avaldamist. Need kaebused arutatakse kohtu poolt istungil, mil lahendatakse küsimus oksjoni tagajärgedest ja varanduse kinnistamisest ostja või sissenõudja nimele. Kui kaebus tunnistatakse põhjendatuks, siis uuendatakse menetlus, alates viimasest õigest toimingust.“

II variatsioon.

„Kaebaja palvel kohus võib enne kaebuse lahendamist seistada avaliku müügi kuulutuste avaldamise; ja kui kaebus

tunnistatakse põhjendatuks, siis uuendatakse menetlus. alales viimasest õigest toimingust.“

Kui kohus ei määra seistada avaliku oksjoni kuulutuste avaldamist, siis kaebused, mis ette nähtud § 1202, arutatakse istungil, mis määratud küsimuse lahendamiseks oksjoni tagajärgedest, varanduse kinnistamisesl ostja või sissenõudja nimel.“

Ligikaudu samasugune reegel sisaldub uues Läti eelnimetatud seaduses, nimelt §§ 1339 ja 1340: „Kaebused kohtutäituri tegevusele hindamise, üleskirjutamise ja müügi alal esitatakse kahepäevase tähtaja jooksul, arvates kuulutamise päevast „Valitsuse Teatajas“.“ Ja § 1341: „Kaebuse esitamine ei seista kohtutäituri tegevust, kui selle kohta ei ole olnud kohtu määrust.“

3) TKS § 1117.

See paragraaf lausub: „Üleskirjutuse lõpuks sissenõudja on kohustatud esitama kohtutäiturile allkirja, kus oleks osutatud hind, mille ta määrab üleskirjutatavale varale.“ See paragraaf ei näe ette juhtumit, mil mitu sissenõudjat esitavad mitmesugused allkirjad mitmesuguste hinnangutega. Valitseb arvamus, et sel juhul kohtutäitur peab võtma vastu kõrgeima kõigist hinnanguist. Selle vastu protestis energiliselt end. Odessa kohtu esimees Marsalkov, kes oma märkumis TKS (IV k., lk. 521) projekti juurde kirjutab: „Kui võlgnikule on esitatud palju sissenõudmisi, siis sissenõudjate hulgas sageli esineb isik, kes mõnesuguseil põhjusil toimib võlgniku kasuks ja oma kaaslaste kahjuks; seepärast on küllaldane, kui selline isik avaldab väga kõrge hinna, et varanduse müük viibiks või üldse ei toimuks ja tõelised kreditorid kõrge hinna tõttu loobuksid pidamast varandust endale.“ See ühe lösisema kohtupraktiku arvamus, põhinedes peaaegu igapäevsel kogemusel, on äärmiselt õige.

Sel puhul kirjutab senaator Issatšenko: „Kui sageli juhtub, et siis, kui võlgniku varandusele pööratakse mitu sissenõudmist, kohe ilmub suurim pretensioon, mis mõistetud välja võlgniku naisele või vennale või väimehele, mida tegelikult kunagi pole eksisteerinud ja on loodud ainult selleks, et siis, kui müügist saadud summa läheb jagamisele kõigi kreditoride vahel, 90% temast läheks tagasi võlgnikule selle väljamõeldud, fiktiivse kreditori kaudu. Mis saab siis,

kui seadusega määratakse, et hinnanguks tuleb võtta kõrgeim ettepanduist? On ju küllaldane, et see fiktiivne kreditor avaldaks hinna, mis on kümme korda suurem tõelisest väärtusest ja esimene sündmüük, mis määratud ainult sellepärast pikema tähtaja möödumisel ja kaugemas kohas, ei toimu. Kui ei toimu aga ka teine oksjon, siis kreditorid peavad asjast loobuma, sest ükski neist ei sõanda võtta vastu varandust hinnaga, mis kümnekordselt ületab selle tõelise väärtuse. Tõsi küll, kreditoridel on õigus nõuda võlgniku maksujõuetuks tunnistamist, aga kas nad sellega võidavad midagi, eriti ajaliselt? Seda laadi kaalutlused sunnivad soovima, et seadustikus osutunud lünk täiendataks kas reeglina selle kohta, et lahkeli sissenõudjate vahel hinnangu suhtes laeiendataks kohtutäituri poolt § 1001 kohaselt, või aga, et väljakuulutatud hindeks tunnistataks madalaim kõigist kreditoride poolt esitatuist.“

Senaator Issatšenko arvates esimest ettepanekut saab vaevalt tunnistada praktiliseks, sest et vaevalt on sobiv anda kohtutäiturile laialdane vabadus sellises tõsises küsimuses, ja seda enam, et anda neile mingeid reegleid, millest nad võiksid juhinduda sellistel puhkudel – on väga raske. Seevastu ta on aga läiesli nõus teise ettepanekuga, s. o. sellega, et paljudest erinevaist hinnanguist võetaks vastu madalaim, sest see on läiesli kokkukõlas ka seaduse vaimuga, mis väljendatud seaduse koostajate kaalutluisis § 1124 arutlusel (motiiv selle all: „Hinnang avaliku sündmüügi jaoks mitte ainult ei või olla kõrgem, vaid vajalikult peab olema madalam varanduse tõelisest väärtusest, muidu avalik müük ei lõmba ligi ostjaid, sest muidugi keegi ei soovi teha ülepakkumist varanduse tõelise väärtuse vastu“, ja, peale selle, ta on hõlpus ka selles mõttes, et madalaim hinnang ikka võib kutsuda välja vaidluse võlgniku poolt ja selle järel varanduse tõelise väärtuse kindlakstegemise tema hindamise kaudu ekspertide poolt.

„Käesoleval ajal aga.“ jätkab senaator Issatšenko, „arvame, et kohtutäitur peab võtma vastu madalaima paljudest temale avaldatud hinnanguist, mis põhineks, esiteks, seaduse seesmisel mõttel, ja, teiseks, sellel, et võlgnikul on õigus vaielda iga avaldatud hinna vastu, kui ta aga vaidleb – lükaku ta siis ümber see, mille leiab olevat ebaõiglase, ja

lõendagu tema ebaõiglus; vahendid selleks on tal käepärast." (Issatšenko, Tšiviilprotsess. VI k., lk. 87, 88.)

Nende kaaluflustega on küsimus avalikule sundmüügile määratava kinnisvara mitmesuguste hinnangute konkurentsisist täielikult lahendatud. Kuid meie leiame, et *opinio doctorum* (Issatšenko ja Anenkov) peab olema väljendatud seaduse tekstis ja seepärast projekteerime § 1117 teksti järgmise läienduse:

„Kui kinnisvara on avaliku sundmüügi jaoks hinnatud mitmesuguste kreditoride poolt mitmesuguselt, siis kohtuläitur esitab võlgnikule madalaima kõigist kreditoride poolt tehtud hinnanguist.“

4) TKS § 1180.

Selle paragraafi puudusi illustreerivad kõige paremini kaks järgnevat näidet Tallinna-Haapsalu Rahukogu praksisest.

1) Vene-Balti tehase müük avalikul oksjonil. Kohtuläituri poolt kutsutud asjatundjad hindasid selle mittetöötava tehase 1225 000 krooni peale, tehas müüdi aga 755 000 krooni, s. o. hinnangu $\frac{1}{16}$ osa eest. Selle tehase enampakkumisest osavõtuks ostja pidi kõrge hinnangu tõttu esitama kaitsjoni 122 500 kr. suuruses TKS § 1156, s. o. üle poole hinnast, mille eest tehas osteti. Juba see asjaolu üksinda piiras enampakkumisest osavõtjate arvu pandipidajapangaga, sest peale selle panga ei olnud keegi suuteline mobiliseerima nii suurt kaitsjonit ainult seks juhuks, kui õnnestub osta. Ja ka see pank ise võis ilma eriliste raskusteta võtta osa enampakkumisest ainult seetõttu, et ta oli pandipidaja ja oli seepärast vabastatud kaitsjoni esitamisest (TKS § 1156).

Esimene enampakkumine selle kinnisvara peale ei toimunud kõrge hinna tõttu ja pangal tuli nõuda teise enampakkumise määramist, sest vastavalt Senati otsusele 1910. a. nr. 80, pandipidaja-pank võis jätta endale selle kinnisvara ainult hinnangusumma eest, s. o. kr. 1225 000 eest. Teiskordselgi enampakkumisel jäi püsima sama oht. Kuid panga õnneks ilmus oksjonile juhuslikult veel üks ostja. Kui keegi peale panga poleks võtnud osa oksjonist, siis poleks jäänud üle muud, kui jätta endale kinnisvara hinnangu järgi, s. o. maksta kinnisvara eest 6 korda rohkem tema väärtusest või loobuda selle kinnistu müügist (TKS § 1881 ja kaotada pantkirja järgi saadaolev raha.

2) Majaomanik A panditas oma suure kivimaja Tallinas kellelegi B-le 70 000 krooni eest esimese pantkirja järgi. B pööras sissenõudmise panditud majale ja hindas selle enampakkumise jaoks 70 000 kroonile. A protestis selle hinnangu vastu, kohtuläitur jättis protesti lagajärgedeta. A esitas erakaebuse kohtuläituri toimingule ja nõudis maja hindamist 150 000 kroonile, s. o. kahekordselt sissenõudja hinde vastu. Sissenõudjale B-le oli täiesti selge, et vaidlus hinnangu vastu on alustatud ainuüksi sihiga venitada sissenõude-toimetust. Sissenõudja mõistis, et rahukogu määruse peale esitatakse kaebus Kohtupalatile ja selle järel Riigikohtule, et kõik see kestab aasta või kaks. Seepärast sissenõudja oli sunnitud teatama rahukogule, et ta nõustub võlgniku hinnanguga ja palub anda asi tagasi kohtuläiturile.

Määrati esimene enampakkumine maja peale. See muidugi ei toimunud pakkuda-soovijate mitteilmumise tõttu, sest hinnang oli kaks korda kõrgem maja turuhinnast. Võlgnik saavutas järelikult oma sihi.

Siis määrati teiskordne enampakkumine. Osavõtuks sellest enampakkumisest oli tarvis esitada kautsjon 15 000 kr. suuruses. Et ajada nurja teiskordset enampakkumist, talitas võlgnik järgmiselt: temal oli käes teine pantkiri samale kinnisvarale 20 000 kr. väärtuses. Sel pantkirjal polnud mingit väärtust, sest maja maksimaalne hind oli 80 000 krooni. See pantkiri oli nähtavasti tehtud spetsiaalselt selleks, et kasustada teda osavõtuks teisest enampakkumisest ilma kautsjonita, sihiga ajada nurja enampakkumine. Ja võlgnik andiski selle pantkirja oma poja, 22-aastase varanduseta üliõpilase kätte, kes selle pantkirja põhjal võis võtta osa teisest enampakkumisest ilma seaduses nõutava kautsjoni esitamiseta ja ilma riskita, et see kautsjon temalt sisse nõutakse.

Teiskordsest enampakkumisest võtsid osa: sissenõudja, kolmas isik K ja võlgniku poeg. Sissenõudja pakkus maja eest pantkirja-võla summa, s. o. 70 000 krooni, K pakkus 80 000 krooni, võlgniku poeg pakkus 100 000 krooni. Maja jäi muidugi temale, võlgniku pojale. Kuulise tähtaja jooksul la ostusummat muidugi ära ei maksnud, oksjon tunnistati mittetoimunuks. Sissenõudja peab uuesti asuma sissenõudmisele algusest peale. On kaotatud poolteist aastat aega, on kaotatud suured kulud. Jälle määratakse esimene enampakkumine, selle järel teiskordne enampakkumine, jälle ilmub

fiktiivne isik mainitud pantkirjaga, jälle sissenõudja maksab kõik kulud, jälle peab algama sissenõudmise algusest, ja nii lõpmatuseni.

Ainukeseks väljapääsuks tekkinud olukorrast pandipidajale oli jätta maja endale hinnangusumma eest, s. o. osta maja hinna eest, mis kaks korda kõrgem ta väärtusest. See ei ole muidugi väljapääs olukorrast.

Esitatud näited lõendavad vajadust muuta TKS § 1880 ja lubada sissenõudjale jätta endale kinnisvara sissenõudesummas, kuigi see summa oleks madalam hinnangust.

Selle vastu väidetakse, et niisugusel juhul tekib oht, et pärast teiskordset mittetoimunud enampakkumist kinnisvara, mis maksab 100 000 krooni ja on panditatud 10 000 kr. eest, kinnistatakse pandipidaja nimele 10 000 krooni eest, s. o. summas, mis kümme korda väiksem kinnisvara väärtusest.

Selle vastuväite puhul tuleb tähendada, et võlgnik sel juhul ei satu halvemasse seisukorda kui siis, kui teiskordne enampakkumine toimuks. Sel juhul varandus, mis maksab 100 000 krooni, võis saada müüdud teiskordsel oksjonil mitte ainult 10 000 krooni, vaid veel palju väiksema summa eest. Ei ole põhjust asetada võlgnikku kasulikumas seisukorda ainult sellepärast, et oksjon ei toimunud. Vastupidi, see kasu on avatluseks võlgnikule ja ta pingutab kogu jõu selleks, et oksjon ei toimuks, et osutada eesõigustatud seisukorras. See leiab täielikku kinnitust võlgniku käitumises siinkirjeldatud teises näites.

Meil on täielik alus kinnitada, et teiskordse enampakkumise nurjaajamine kannab alati kuritahtlikku iseloomu ja et seda ikka tehakse võlgniku õhutusel ja tema huvides. Seda lõendab eriti veenvalt G a s m a n n oma artiklis „Kautsjoneist enampakkumisil“ (Z. M. J. 1913, nr. 7). See artikkel on kirjutatud ühe selle novelli (1156^a–1156^b) autori poolt.

Kui lugu nii on, kui oksjon on nurja aetud kokkuleppel võlgnikuga, tema fiktiivse isiku poolt, siis kandku see võlgnik kõik oma teo ebasoodsad tagajärjed. Võib olla veendunud, et kui võlgnik teab, et sissenõudja võib jätta endale kinnisvara pärast oksjoni nurjaajamist hinnangust madalama hinnaga, siis ta ei võta tarvitusele abinõusid selliseks enampakkumise nurjaajamiseks, vaid ise püüab leida soodsa ostja oma

kinnisvarale, ja sellised nurjaaajamised kaovad, mis on väga ja väga soovitatav.

Kuid võidakse vastata, et ka kreditor-sissenõudja siis hakkab tarvitama oksjoni kunstlikku nurjaaajamist, et jätta endale varandus hinnangust madalama summa eest. Meie arvates see oht on ainult teoreetiline. Ses suhtes tuleb usaldada sellise kogunud ja vana kohtutegelase ja profsessuaalsti arvamust, nagu on senaator Issatšenko. Ta kirjutab sel puhul järgmist: „Lahendades seda küsimust, ei saa kõigepealt jätta märkimata, et selliste kuritarvituste võimalus (s. o. kreditori poolt) on liiga problemaatiline. Milline suure vara omanik laseb selle müügile võrdlemisi tühise võla eest? Meie uute kohtute peaaegu poolesaja-aastase tegevuse kestel selliseid juhtumeid ei ole märganud. Aga kui midagi sellist võis juhtuda, siis küsimus sissenõudja kuritarvitusest, algatatud selles huvitatud isiku poolt, ei oleks jäetud kohtu poolt lähele panemata“ (vt. Pravo zalogoderžatelja na uderžanie imeniija v summe zaloga. Pravo, 1912. a., nr. 12 . Näited ja kohtupraktis, mis esitatud Gasmanni ülalmainitud artiklis, kinnitavad samuti, et ainult võlgnikud ajavad nurja sel viisil enampakkumisi, mitte aga kreditorid. Teoreetiliselt võimalikkude (mitte aga praktiliselt) juhtude jaoks, kui ostusumma ei ole sisse makstud ja oksjon on aetud nurja võlgniku teadmisetä ja nõusolekuta, mida peaaegu ilalgi ei juhtu, võlgnikule peab antama võimalus nõuda sisse oksjoni nurja ajanud korraltult ostjalt oma kahju vastavalt BES § 3968-le. Selles mõttes eventuaalselt võiks täiendada TKS § 1880.

Siin on kohane osutada, kuidas tekkis tees sellest, et pandipidaja ei või jätta endale kinnisvara hinnangust madalama summaga.

TKS § 1880 lausub: „Kui oksjon ei toimu, siis iga1 kreditoril on õigus uue loimetuseks või varanduse endale jätmiseks summas, millest algas pakkumine...“

Iga kreditor, seletab Senat, järelikult nende hulgas ka pandipidaja. Et aga oksjon, nii esimene kui teiskordne, algab hinnangust, kui see on kõrgem nõudmisist, mis omavad eesõigust rahuldamise korras, siis pandipidaja võib jätta varanduse endale ainult hinnangu summas.

§ 1880 kohaldatakse ainult Balti kubermangudes. Kogu eelrevolutsiooniaegsel Venemaal kohaldati sel juhul TKS

§ 1171. Selles paragraafis on öeldud: „Kui enampakkumine ei toimu, siis kreditoridel (ei ole öeldud „iga“) kreditoril on õigus jätta endale varandus selles summas, millest algas pakkumine.“ Tuginedes selle paragraafi ja § 1175 tekstile, scesama Vene Senat terves reas otsuseis seletas, et pärast teist mittetoimunud enampakkumist pandipidaja on õigustatud jätma varanduse endale pandi summas, kuigi see oleks madalam hinnangust (vt. Tjutrumov, TKS § 1171, p. 20).

1910. a. see Senati praktilise tees sai seadusandliku sanktsiooni § 1649¹ (X k. I j.) näol, mis lausub: „Varanduse müük pantkirja järgi, mille tähtaeg möödunud, toimub TKS reeglite kohaselt, kusjuures need varandused juhul, kui hageja jätab näd endale pärast mittetoimunud enampakkumist, lähevad temale nimelt selles summas, mille eest olid panditatud. Möödunud tähtajaga pantkirja järgi müüdüd varanduse eest saadud summa, kuigi ta ei võrduks enampakkumise summaga, või jälle varanduse ülemineku hageja valdusse loetakse hagi läielikuks rahuldamiseks.“

Nii siis, sõna „iga“, mis võib-olla täiesti juhuslikult sattus TKS § 1880, mängis saatustlikku osa Balti kubermangule pandipidajatele, ja see, mis oli lubatud vene pandipidajatele, s. o. varanduse endalejätmine pandisummas, kuigi see oleks madalam hinnangust, osutus keelatuks balti pandipidajatele.

Tõsi, Senali otsuses 1910. a. nr. 80 leidub veel tuginemine BES § 1457-le. Tarvitseb aga vaid lugeda läbi selle paragraafi tekst, et veenduda, et sel paragraafil pole mingil suhet vaidlusaluse küsimusega. See tekst on järgmine: „Kui hind, mis pakutud panditatud asja avalikul müügil, osutub mittekasulikuks, siis pandipidaja võib nõuda asja hindamist kohtu poolt ja selle andmist tema omanduseks selle hinnangu järgi, muide kohustusega anda võlgnikule tagasi see, mille võrra hindedsumma ületab selle hagi.“

Muide, ka Senat ise kirjutab nimetatud otsuses: „See paragraaf määrab panditatud asja kohtuliku hindamise (hindamise kohtu poolt) seejuures alles pärast toimunud enampakkumist. Sellist panditatud asjade hindamise korda (s. o. müüdüd asjade kohtulikkude hinnet) kohtuseadustikud ei tunne ja ses suhtes § 1457 tuleb lugeda tähenduse kaotanuks.“ On aga lugu nii, siis ei saa nõustuda Senaliga, et see paragraaf ikkagi võib olla tõendu-

seks sellele, et pandipidaja võib jätta endale asja summas, mis ei ole hinnangust madalam.

Nii siis, 1910. a. nr. 80 Senati otsuse peamiseks ja vääramatuks aluseks on sellesse paragraafi võetud sõna „iga“. Selle ühe sõna pärast kreditorid-pandipidajad kaotavad Baltikumis võimalused saada oma võlga pantkirja järgi, kui varanduse hinnang on kõrgem pandisummast. See olukord, nagu näitavad kaks ülalesitatud näidet, on lubamatu ja teda on vaja muuta. Ja kui käesoleval juhul ei saa loobuda tähenärimisest, mida põhjustab sõna „iga“ TKS § 1880, siis jääb üle vaid üks tee: tuleb täiendada TKS § 1880 järgmiselt: „Paragraafis ette nähtud juhul pandipidaja on õigustatud jätma endale varandus võrdselt teiste kreditoridega ainult nõudmiste summas, mis on eesõigustatud rahuldamise korras, või oma pandinõudmise summas või, lõppeks, summas, mille ta ise pakkus oksjonil, selle järgi, milline neist summadest on kõrgeim.“ See täiendus on vaja teha selleks, et viia välja pandipidajad tollest väljapääsetamatust ummikust, kuhu neid ajavad võlgnikud, länu seadustele kinnisvarade hindamise kohta avaliku enampakkumise jaoks, länu Senati seletusele, et ei saa jätta sissenõudjale kinnisvara pärast mitte-toimunud enampakkumist hinnangust madalamas summas.

Kahjuks Eelnõu on läinud selles suhtes veel kaugemale kehtivast TKS-st ja määrab, et pärast mittetoimunud esimest või teist enampakkumist sissenõudja on õigustatud jätma endale kinnisvara selle kõrgeima summa eest, mis korratu ostja on pakkunud enampakkumisel (§§ 1348, 1361). Nii siis, kui korratu ostja, sihiga ajada nurja müük, pakub varanduse eest kohatult kõrge hinna, siis kreditor kaotab võimaluse jätta varanduse endale kas või isegi hinnangu järgi, või saada temast rahuldus.

Läti ja Poola TKS-d tõid sellesse küsimusse järgmised uuendused.

Läti seadus määrab:

§ 1316. Kui esimene enampakkumine ei toimunud, siis iga kreditor või ostja, kes võttis osa pakkumisest, või jälle võlgniku kaasomanik on õigustatud 2 nädala jooksul, oksjoni mittetoimunuks tunnistamise päevast arvates, teatama kohtule oma soovist jätta kinnisvara endale, nimetades summa, mille eest ta soovib selle omandada. See summa ei või olla madalam sellest, millest algas pakkumine, või tollest sum-

mast, mille ostja pakkus oksjonil. Eesõigus antakse sellele, kes pakkus kõrgema summa. Kui keegi soovib teha lisanduse tema poolt pakutud summale, siis tema palvel, mis avaldatud 7 päeva jooksul oksjoni mittetoimimuks tunnistamise päevast arvates, kohtunik-aruandja kutsub välja kõik isikud, kes leidnud pakkumised, ja määrab kõrgeima summa. Pärast seda uusi pakkumisi vastu ei võeta. Juhul, kui selliseid pakkumisi ei tule kindlaksmääratud kuulise tähtaja jooksul või kui pakkumise tegija ei maksa sisse pakutud summat, siis kreditori või võlgniku palvel määratakse uus enampakkumine.

§ 1320. Kui ka teiskordne müük ei toimu, siis saabuvad tagajärjed, mis nähtud ette § 1316. juhul aga, kui pakkujad ei lasu ostuhinda, sissenõudmine kinnisvarall lõpeb ja märkus sissenõude pööramisest temale kustutatakse. Kui aga keegi kreditoridest palub, siis määratakse kolmas müük, ja kui seda ei toimu, siis saabuvad tagajärjed, mis ülalpool ette nähtud.

§ 1326. Teiskordne enampakkumine algab 75%-st hinde summast, kolmas enampakkumine aga 50%-st hinde summast.

Poola seadustikus on määratud:

§ 689. Väikesim hind, mille eest võib omandada kinnisvara esimesel enampakkumisel, moodustab $\frac{1}{4}$ hinnangust (väljahüüde-hind).

§ 709. Kui keegi ei alustanud pakkumist, siis kohtuläitur kreditori ettepanekul määrab teiskordse müügi, millel väljahüüde-hind moodustab $\frac{2}{3}$ hinnangusummast. See hind on minimaalne, mille eest võib omandada kinnisvara.

§ 710. Kui teiskordsel müügil keegi ei asunud pakkuma, siis sissenõudja, samuti nagu iga hüpotekaarkreditor, võib saada kinnisvara enda omanduseks hinnaga, mis pole väiksem kui $\frac{3}{4}$ hinnangusummast.

p. 2. Nõudmise kinnisvara võtmisest omanduseks kreditor peab avaldama kohtule mitte hiljem kui 7 päeva möödumisel oksjonipäevast, makstes ühtaegu sisse kautsjoni, kui seadus teda sellest ei vabasta (vt. § 688).

p. 3. Väljamõistmine peab järgnema tingimusil, milliseil kinnisvara oli pandud enampakkumisele.

p. 4. Kui mitu kreditori nõuavad üleandmist omanduseks, siis eesõigus on sellel, kes pakkus kõrgeima hinna, võrdsete hindade juures aga sellel, kelle pretensioon on suurem.

§ 724. Ülepakkumine seisab selles, et 7 päeva jooksul võib pakkuda hinna, mis $\frac{1}{3}$ võrra kõrgem sellest, mille järgi teostus väljamõistmine. Sel juhul toimub ülepakkumine ostja ja selle kõrgema hinna pakkuja vahel.

Ülaltoodud Läti seadustliku paragraafid on meile vaevalt vastuvõetavad. Nendega määratakse meie seadustikule võõras, uus ostjate võistlus aruandja-kohtuniku juures ja nähakse ette kolmanda müügi võimalus. Otstarbekohasemaina esinevad ses suhtes Poola seadustiku paragraafid, kuid tekitab arusaamatust, miks ostja teisel enampakkumisel võib omandada varanduse $\frac{2}{3}$ hinnangu eest, sissenõudja aga võib jätta endale varanduse ainult $\frac{1}{4}$ hinnangu eest. Tuleks ühtlustada ses suhtes kõrvalise ostja ja sissenõudja seisukord, lubades neil mõlemal omandada kinnisvara summas mitte alla $\frac{2}{3}$ hinnangust.

Need Poola TKS uued paragraafid tõid endaga kaasa ettenähtamatud tagajärjed: suur hulk pantkirju, mis tehtud enne nende seaduste väljaandmist, muutus väärtusetuks, tänu sellele, et pandipidajail polnud võimalust või nad ei pidanud võimalikuks jätta endale panditatud varandust $\frac{1}{4}$ väärtuse eest, sissenõudmine selliste pantkirjade järgi muutus väga küsitavaks ja paljud pantkirjad kaotasid igasuguse väärtuse

Teiselt poolt, uutesse pantkirjadesse, mida tehti pärast seaduse väljaandmist, hakati mahutama teksti klausel selle kohta, et pandiandja ja pandipidaja lepivad ette kokku, et avaliku sündmüügi juhul panditatud varandus hinnatakse sellise ja sellise summa peale. Seejuures muidugi määratakse niisugune summa, mis teeb pandipidajale võimalikuks jätta endale pant ilma juurdemaksuta pantkirjale. Nii siis sihti, mida taotles seadus — kaitseda võlgnikku tema varanduse võõrandamise eest kohatult madala hinnaga —, ei saavutata. Uuendus osutus praktiliselt ebaõnnestunuks.

5) TKS § 1188 ja BES § 3957.

TKS § 1188 ei ole kohaldatav Eestis, teda asendab BES § 3957.

See paragraaf lausub: „Kui jagamatu asi, mis on mitme kaasosalise ühine omand, määratakse avalikule sündmüügile ühe neist omanikest kreditoride rahuldamiseks, siis ülejäänuil on ainult õigus kas rahuldada kreditore nende nõud-

miste ostuga või omandada asi avalikul enampakkumisel võrdselt teistega...“

Selle paragraafi mõtte järgi ei kuulu müümisele avalikul enampakkumisel kinnisvara kaasomaniku mõtteline osa. Sellise kaasomaniku võla eest müüakse kogu kinnisvara täies koosseisus, s. o. müüakse ka kõikide ülejäänud kaasomanikkude osad, kuigi viimaseil pole mingit suhet kaasomanikuvõlgniku võlaga ega seisa nad mingis vahekorras tema kreditoriga. Need ülejäänud kaasomanikud kannatavad täiesti süütult: nende varandus müüakse võõra võla eest vastu nende tahtmist. Tõsi, nad ise võivad osta selle varanduse, kuid nad peavad maksma kinnistustõivud mitte ainult võlgniku-kaasomaniku osa ülemineku eest neile, vaid ka nende eneste osade ülemineku eest neile (Senati otsus Thal'i asjas 1906. a., nr. 4095). Ühe sõnaga, nad peavad ostma, nii imelik kui see ka on, oma varandust.

BES § 3957 põhineb rooma õiguse printsiipidel *condominium*'i kohta ja on täiesti kõlbmatu.

Tema, nagu osulasime, asetab väga ebasoodsasse seisukorda kaasomanikke, ilma igasuguse süüta nende poolt. Kuid ta on ohtlik ka kreditorile, sest kaasomanikud, et kindlustada endid oma kinnisvara ootamatu ja soovimatu müügi vastu võõra võla eest, talitavad järgmiselt: nad teevad oma osade peale pantkirjad sellises summas, et enampakkumine kinnisvarale osutuks võimatuks. Näitena esitame järgmise juhu: kinnisvara, mis maksab 100 000 kr., kuulub viiele pärijale-kaasomanikule võrdses osas. Üks kaasomanikest teeb oma $\frac{1}{5}$ osa peale selles kinnisvaras pantkirja 40 000 kr. suuruses summas. Kinnisvara on määratud müügile teise kaasomaniku võla eest. Kuid teda ei saa müüa madalama summa eest kui kr. $40\,000 \times 5 =$ kr. 200 000, nagu seletas Riigikohus Schefferi ja Tederi asjades, s. o. summa eest, mis kahekordselt ületab kinnisvara väärtuse. On endastmõistetavat, et asjade sellises olukorras seda kinnisvara ilalgi ei müüda avalikul oksjonil. Selle asjaolu tagajärjeks on, et pangad ja teadjad eraisikud keelduvad andmast raha pantkirjade vastu kinnisvara mõtteliste osade peale, kartes kaasomanikkude poolt ülalmainitud trikki, mis teeb sellise pantkirja täiesti väärtusetuks.

Nii siis, § 3957 on halbuseks võlgniku kaasomanikele, kes

süütult kannatavad, halbuseks ka võlgniku kreditoridele, sest tema mõttelist osa kinnisvaras ei saa realiseerida, tänu abinõudele, mis võetud tarvitusele teiste kaasomanikkude poolt.

Tuleb oletada, et nimelt need kaalutlused sundisid Lätit piirama BES § 3957 mõju. Vastavalt 1933. a. 12. juuli novellile BES § 3957 mõju ulatub ainult vallasvaradele. Mis puutub aga kinnisvarasse, siis viimase suhtes jääb jõusse TKS üldine paragraaf 1188, mis lausub:

„Nõude pööramisel jagamatu kinnistu ühele kaasomanikule kuulub kinnistu üleskirjutamisele tervikuna, kuid avalikul enampakkumisel müüakse ainult võlgniku õigus tema osale, lahutamata müügile kuuluvat osa kinnistust kui tervikust. Käesolevat reeglit kohaldatakse ka mitmele isikule kuuluvate jagamatute varanduste müügi suhtes.“

Seepärast meie, Läti keeskujul, projekteerime muuta § 3957 redaktsioon selles mõttes, et sõna „asi“ asendataks sõnaga „vallasvara“. Eelnõu koostajad tunnistasid vajalikuks muuta ka kinnisvarade mõtteliste osade müügi korda, pannes kehtima TKS § 1188 (vt. § 1370), kuid jätsid sealjuures muutmata BES 3957. §-i redaktsiooni.

Nõnda tuleks vastavad TKS paragraafid meie arvates redigeerida järgmiselt:

§ 1117. Üleskirjutuse lõpuks sissenõudja on kohustatud esitama kohtutäiturile teate hinna kohta, mille ta määrab üleskirjutatavale varale. See teade esitatakse võlgnikule, kui ta on ilmunud üleskirjutusele.

Kui kinnistu on hinnatud oksjoni jaoks mitme kreditori poolt mitmesuguselt, siis kohtutäitur esitab võlgnikule kõige madalama kõigist kreditoride poolt tehtud hinnangute st.

§ 1118. Kinnistuomanik, kes leiab sissenõudja poolt määratava hinna madala olevat, võib seitsme päeva jooksul, arvates sissenõudja teate esitamise päevast temale, esitada kinnistu üksikasjalise hinnangu aasta puhaskasu suuruse järgi viimase kalendriaasta eest (1. jaanuarist 1. jaanuarini).

§ 1122. Kui sissenõudja ei nõustu võlgniku poolt tehtud hinnanguga, siis kohtutäitur on kohustatud nõudlama maksuinspektorilt andmed tulude kohta müüdavalt kinnistult viimase kalendriaasta eest, mis näidatud võlgniku teadaandel tulu-

maksu kohta. Nende andmete puudulikkuse puhul puhaskasu määramine toimub asjatundjate poolt.

Variatsioon vastavale Eelnõule: §§ 1118 ja 1122 asemele võtta sisse § 1860 p. 1 järgmises redaktsioonis:

§ 1860^a. Kinnistu hinna kindlaksmääramisel võtab kohtutäitur aluseks: 1) maakoha hindamisel — selle pealtriigi kasuks võetava maksu määra, korrutades seda 250-ga, kusjuures saadud hindetulemus suurendatakse keskmiste hoonete puhul 20% ja heade hoonete puhul 40% võrra (kusjuures küsimuse, kas hoone on keskmine või hea, otsustab kohtutäitur ja kohtutäituri selle otsuse peale pole kaebust); 2) linnas või alevis asetseva kinnisvara hindamisel — vastava omavalitsuse poolt maksude võtmiseks arvatatud aastase tulu, korrutades seda 16^{ga}. Saadud hindesummale lisatakse juurde vallasvara väärtus, mis müüakse koos kinnisvaraga § 1110 järgi, välja arvalet BES § 561 ette nähtud päraldised, mis eraldi hindamisele ei tule.

§ 1203. § 1202 ette nähtud kaebused ei seista oksjoni väljakuulutamist. Need kaebused vaadatakse läbi kohtu poolt istungil, millel arutatakse küsimust oksjoni tagajärgedest ja vara kinnistamisest ostja või sissenõudja nimele. Kui kaebus tunnistatakse põhjendatuks, siis menetlus uuendatakse viimasest õigest toimingust alates.

§ 1203 (teine variatsioon). Kaebaja palvel kohus võib enne kaebuse otsustamist seistada oksjoni teadaande väljakuulutamise; ja kui kaebus tunnistatakse põhjendatuks, siis menetlus uuendatakse viimasest õigest toimingust alates.

Kui kohus ei määra oksjoni teadaannete väljakuulutamist seistada, siis § 1202 ette nähtud kaebusi arutatakse istungil, mis on määratud oksjoni tagajärgede ja kinnistu ostja või sissenõudja nimele kinnistamise küsimuste otsustamiseks.

§ 1880^a. Kui ostja ei tasu ülejäänud osa ostuhinnast, siis on hüpoteekaarkreeditoril pärast teiskordset mittekorraläinud müüki õigus

jätta enesele kinnisvara summa eest, mis on tema ees eelisõigustatud, või tema hüpoteegi nõudesumma eest, kui see summa on väiksem hinnangust, või summa eest, mille tema ise enampakkumisel pakkus, sõltuvalt sellest, milline neist summadest kõrgem. Kui kinnisvara kinnistatakse võlausaldajale väiksema summa eest kui kõige kõrgem oksjonil tehtud pakkumine, siis on teistel võlausaldajatel või omanikul õigus nõuda vahet kõige kõrgema hinna pakkujalt.

Kui kinnistu endale jätmiseks on soovi avaldanud mitu kreditori, siis talitatakse § 1180 (viimase osa) järgi.

§ 1880¹ (teine variatsioon). Juhul, kui teiskordne oksjon ei toimu, võib sissenõudja pidada endale müüdava kinnisvara summa eest, mis pole mitte alla $\frac{3}{4}$ hindesummast.

BES § 3957. Kui jagamatu vallasvara, mis on mitme kaasosalise ühine omand, määratakse avalikule sundmüügile ühe neist omanikest kreditoride rahuldamiseks, siis ülejäänul on ainult õigus kas rahuldada kreditore nende nõudmiste ostuga või omandada vallasvara avalikul enampakkumisel võrdselt teistega...“

*

Avalikul enampakkumisel kinnisvarade müügi seaduste muutmine ühel või teisel kujul on hädatarvilik. Hüpoteekkrediit kannatab tunduvalt selles osas kehtivate seaduste tõttu.

Poola ja Läti, kus olid kehtivad samad seadused, muutisid need juba. Aeg oleks ka Eestis järgneda nende eeskujule, ja mida varem, seda parem.

Kohtunikude määramine.

A.-T. Klümann.

1) Eestis kehtib kohtunikude määramise printsip. 2) Kohtunikke, kes ei ole riigikohtunikud, nimetab ametisse Riigikohus ja kinnitab Riigivanem. 3) Riigikohtunikke nimetab ametisse Riigivanem Riigikohtu esitisel. 4) Kohtunikke ei ole lubatud määrata ametisse tingimisi. 5) Ametisse määratud kohtunik on kohustatud teatama enda ametisse astumisest.

1. Legitiimatsiooni- ja määramisprintsip. — Kohtunikuks kvalifitseerumise aluseks on legitiimatsiooni- või määramis-

printsip. Legitimatsioonipõhimõtte sisaldub selles, et isik, kes vastab nõutavaile tingimustele, s. o. evib teatavat tsensust ja staaži, saab kohtunikuks ilma riigiorganite nõusolekuta ja kaasteotsemiseta. On, näiteks, mõeldav, et kohtunikuamet pärandatakse ja päritakse. On, näiteks, mõeldav, et kohtunikuamet omandatakse ostu-müügi teel. Sellistel juhtudel vastavale isikule omistatakse subjektiivne õigus olla kohtunik. Vastav isik legitimeerub asuma kohtunikukohuste täitmisele, ilma et ta vajaks selleks kellegi nõusolekut.

Määramisprintsip sisaldub selles, et kohtunikuks saab vaid isik, keda selleks saada õigustatakse vastava haldusaktiga.

Eestis on võimalik saada kohtunikuks ainult määramise teel. Põhiseaduslikult võib vastav haldustoiming sisalduda nimetamises või valimises. Põhiseadust konkretiseerivad eriseadused aga ei tunne valitavaid korporatiivseid kohtunikke. Seepärast praegu kehtiv õigus ei tunne ka kohtunikude valimisi¹. Kõik eesti kohtunikud on riiklikud kohtunikud. Neid määratakse ametisse ainult nimetamise teel².

Ühenduses ametisse määramisega Ps liigitab kohtunikke riigikohtunikeks ja tavalisiks kohtunikeks. Riigikohtunikeks nimetatakse kohtunikke, kes moodustavad Riigikohtu liikmeskonna. Kõik teised on tavalised kohtunikud ehk lihtsalt kohtunikud³.

2. Tavaliste kohtunikude määramine. Ps-e 70. § ütleb, et tavalisi kohtunikke „kinnitab“ ametisse Riigivanem „Riigikohtu ettepanekul“⁴. Õeldust selgub, et, esiteks, Riigivanem kui kohtuniku ametisse kinnitaja on seotud Riigikohtu „ettepanekuga“. Ta ei või määrata kohtunikuks isikut, keda Riigikohus talle ei ole esitanud. Järelikult Riigikohtu vastav akt on konstitutiivse iseloomuga. Ps-e 70. §-st nähtub, teiseks, et Riigikohus esitab

¹ Nn. vaeslastekohtud, mille kohtunikke „vallatakse“, ei ole mitt. kohtu-, vaid haldusinstantsid. — Vt. RT 1920, 55/56, I, 140. — RT 1926, 30, I, 33. — RT 1926, 11, I, 9. — RT 1920, 131/132, I, 262. — Osundatud õigusallikais tuleb aga „valimise“ väljendi all teoreetiliselt mõista ikkagi „nimetamist“.

² Vt. RT 1934, 5, 36, XII, A, § 212.

³ Vt. RT 1933, 86, 628, I, §§ 61, 69, 70.

⁴ „Kohtunikke... kinnitab Riigikohtu ettepanekul ametisse Riigivanem.“

ametisse kinnitamiseks kohtunikke, aga mitte kohtunikukandidaate. Et Riigikohus ei esita Riigivanemale mitte kohtunikukandidaate, vaid enese poolt kohtunikuks määratud isikuid, siis vastav esitis võib sisaldada vaid ühe isiku nimetust⁵. On selge, et Riigikohtu „ettepaneku-“ õiguses väljendub kohtuniku nimetamise õigus ja vastav „ettepanek“ ise on oma juriidiliselt struktuurilt tavaline ametisse nimetamise akt.

Et Riigivanem on Riigikohtu esitisega täiesti seotud, siis tema kinnitamisakt on deklaratiivse iseloomuga. Ta ei loo kellelegi mingeid õigusi ega kohuseid, vaid ainult kinnitab seda, mis juba on öeldud Riigikohtu vastavas „ettepanekus“, s. o. nimetamisaktis. Seega Ps-e 70. §-s väljendatud „ametisse kinnitamine“ on ka oma õiguslikult loomult tõeline kinnitamisakt. Nagu iga kinnitav organ, nii Riigivanemgi üldpõhimõtteliselt ei või loobuda kinnitamisest. Kuid nagu iga kinnitav organ, nii ka Riigivanem erandlikult aga võib ja peabki keelduma Riigikohtu vastava esitise, s. o. nimetamisakti kinnitamisest, kui ta leiab, et, esiteks, ei ole silmas peetud kohtuniku isiku kohta seatud nõudeid ja, teiseks, kui vastav esitis ei ole toimetatud ettenähtud menettluses. Eesti kohtud moodustavad autonoomse organisatsiooni, milles ülemat kohtuvõimu teostab Riigikohus. Nagu eelseletatud nähtub, Ps on jätnud isegi tavaliste kohtunikkude määramise kohtuorganisatsiooni enese autonoomseks asjaks. Ses asjas on üksnes Riigikohtu kui kõrgema kohtuinstantsi vastav ettepanek konstitutiivne omavalitsuslik akt, mida Riigivanem vaid valve korras kinnitab⁶.

Teoreetiliselt kohtunikud on ametnikud. Ametnikke aga saab määrata üksnes kindlate ametite peale. Selliseid ameteid on tavaliste kohtunikkude teotsemise aladel terve sari, näiteks kohtunik-uurija, rahukohtuniku, lisarahukohtuniku, rahukogu- ja kohtupalatiliikme amet. Seepärast on tarvilik, et Riigikohtu vastavas esitises ka ära märgilakse,

⁵ Valitsemise korraldamise seaduses nõutakse Riigikohtult kahe kandidaadi esitamist. Seda kui Ps-e VI peatüki mõtte vastast normi ei pea aga Riigikohus arvestama. — Vt. RT 1934, 5, 36, XII, A, § 216.

⁶ Vrd. *ibid.*, § 212. Seal öeldakse, et „...kohtunikke... nimetab ametisse Riigivanem...“ Selline sõnastus ei ole sisuliselt õige ega vasta ka Ps-e enese terminoloogiale.

millisele konkreetsele ametikohale üks või teine kohtunik kinnitamiseks esitatakse.

On enesestmõistetav, et määramine on võimalik üksnes vabale⁷ ametikohale. On ju mõeldamatu, et ühel ja samal ametikohal teotseks mitu isikut. Kohtunikkude ümberpaigutus ehk siirdamine aga ei käi vabade ametikohtade täitmise mõiste alla. Siirdamisakt ei ole kunagi nimetamisakt. Seepärast tuleb ümberpaigutusi lugeda autonoomse kohtuorganisatsiooni internseks asjaks. Siirdamist toimetab kohtunikkude sellekohasel soovil Riigikohus iseseisvalt ja vastavad aktid ei vaja Riigivanema kinnitamist.

Siirdamised on võimalikud ainult võrdseisse ameteisse. Seega rahukohtuniku, näiteks, saab siirata vaid teise rahukohtuniku kohale. Ei ole aga võimalik, näiteks, rahukoguliget internselt ümber paigutada vabale riigikohtuniku kohale. See oleks ametis ülendamine, mis akti meie Ps ei tunne. Et see viimane ei ole enam kohtute interne asi, tuleb selline juhtum lahendada Riigivanema kaudu.

Olgugi et ka kohtunik on riigiametnik, ei tule tavalise riigiametniku määramist kohtunikuks võtta ümberpaigutuseks, vaid ikkagi nimetusena. Kohtunik on küll riigiametnik, kuid erineb tavalisest riigiametnikest selle poolest, et evib kõll kõiki nende õigusi, ei evi aga nende kohuseid⁸. Peale muu nn. ümberpaigutus on mõeldav vaid võrdselt kohalt võrdsele. Tavalise riigiametniku ja kohtuniku ametid on aga täiesti disparaatsed, milliseid on võimatu võrrelda. Järelikult, kui kohtunikuks määratakse tavaline riigiametnik haldustegevuse aladell, tuleb sellist määramist mõista samuti nagu kodanikugi määramist kohtunikuks.

3. Riigikohtunikkude määramine. Riigikohtunikkude määramisega on lugu pisut teisiti kui ülemaal käsiteldud. Kuigi ka riigikohtunikkude määramise loos Ps-e 69. § mainib

⁷ Vrd. *ibid.*, § 216.

⁸ Olgu eriti rõhutatud, et kohtunikkude kohuseid ei määra mitte Riigiteenistusseadus, vaid kohtute- ja kohtuprotsessuaalsed seadused. Riigiteenistusseadus ei ole viimasenamainitute suhtes mitte *lex generalis*, vaid *lex specialis*. Riigiteenistusseadus ei käsitte mitte kõike avalikku teenistust selle täies ulatuses, vaid üksnes riigi keskvaldusele teenistusvalve korras subordineeritud riigiteenijate õigusi ja kohuseid. Sellepärast siis kohtunikkude teenistusõiguses leiduvaid tühikuid ei tule mingil juhul lahendada Riigiteenistusseaduse, vaid ainult kohtute- ja kohtuprotsessuaalsete seaduste üldiste põhimõtete alusel.

Riigivanema „kinnitamist“⁹, ei tule sel korral kinnitamist mõista mitte just täpsalt sellisena. „Kinnitamise“ termini asemel võiks Ps-s sama õigusega figureerida ka „nimetamise“¹⁰ väljend. Õigusnormide sisu avastamisel jurist ei teotse mitte lingvistina ega uuri üksikute seaduslausete ja sõnade etümoloogilist mõtet. Jurist loob mitmest seadusfraasist õiguslikke kontseptsioone ning iseloomustab neid vastavate juriidiliste tunnuste varal. Lugu seisab antud juhul selles, et Riigikohtu kui ülema kohtuvõimu teostaja autonoomsed õigused on ses küsimuses *expressis verbis* kitsendatud. Riigikohus ei esine siin enam nii nagu tavaliste kohtunikkude määramisel. Talle omistatud ettepanekuõigusest ei saa siin enam välja lugeda vastavat nimetamisõigust. Ps-s on selgesõnaliselt öeldud, et Riigikohus esitab vaid riigikohtunikukandidaate, kelle hulgast Riigivanem ühe määrab ametisse omal vabal valikul. Seega Riigikohtu ettepanekule ei saa sel korral enam omistada sellist relevantsust, millist võisime talle anda tavaliste kohtunikkude määramisel. Riigikohus ei saa siin nimetada kindlat kohtunikuisikut, keda Riigivanem peaks imtingimata arvestama. Riigikohus oma esitiseга järelilikult ei seo enam Riigivanemat sel määral nagu tavaliste kohtunikkude kinnitamise korral. Teiselt poolt aga ei ole ka Riigivanem oma teotsemises just päris vaba. Kuigi ta ei ole enam seotud kindla isikuga, on ta seotud siiski teatava isikutevalikuga. Riigivanem ei või määrata kohtunikuks seda, keda ta suvatseks, vaid peab kinnitama vastavale ametikohale ikkagi ühe neist, keda Riigikohus talle oma kandidaadidena on esitanud.

Õeldust selgub, et konstitutiivse määramisakti toimetamiseks on ühe võrdselt vajalik kummagi organi kaasteotsemine. Nii saabuv Riigikohtu ja Riigivanema ühine akt on mõlema organi kompleksivne nimetamisakt. Selles koguaktis ei ole Riigivanema osaakt enam mitte deklaratiivne kinnitamisakt, kuigi seda akti võiks tingimisi siiski nii nimetada. Riigikohtu kandidaatide esitamise akt ei ole ses kogu-

⁹ § 89: „...Riigikohtunikud kinnitab ametisse Riigivanem Riigikohtu poolt esitatud kandidaatide hulgast.“

¹⁰ Valtsemise korraldamise seaduses ongi kõneldud „nimetamisest“. Et aga Riigivanema kinnitamistolming sisaldab rohkesti ka deklaratiivseid elemente, oleks selgi korral õigem olnud jääda Ps-s tarvitatud termini „kinnitamise“ juurde. — Vt. RT 1984, 5, 86, XII, A, § 212.

aktis enam konstitutiivne nimetamisakt. Ta on vaid esilis, mis ei loo mingeid õigusi ega kohuseid esitatavatele isikuile, seob aga ainult organit, kellele ta aadressitakse.

Riigikohtu vastavas esitises peab olema märgitud vähemalt kaks¹¹ kandidaati. Kui aga määratakse kohtunikke kerraga kahele vabale ametikohale, tuleb kandidaate esitada vähemalt kolm, kolmele kohale aga vähemalt neli jne. Soovitatav on, et Riigikohus esitaks kandidaadid nende eelistatavuse järjekorras. Seega valmistatakse ette ja kergendatakse Riigivanemale vastavama isiku valikut. Riigivanemal ei ole mõtet määrata kohale isikut, kellele eelistatakse mõnd teist. Ja Riigikohtul ei peaks olema ükskõik, keda tema peab oma kolleegiumi uueks liikmeks vastu võtma.

Vastavas esitises antud kandidaatide mainimisjärjekord ei väljenda veel eelistust. On tarvis seal eriti märkida, et nad esitatakse just eelistatavuse järjekorras. Muidugi ei ole Riigikohus selleks märkimiseks mitte kohustatud, samuti nagu ka Riigivanem ei ole mingisuguse eelistusega kuidagi seotud.

4. Määramine tingimisi. — Eelselgitatu kohaselt kohtunikke, kes ei ole riigikohtunikud, nimetab ametisse Riigikohus ja seda kinnitab Riigivanem. Riigikohtu konstitutiivne nimetamisakt loob ametisse määratavast isikust kohtuniku. Kuid see akt ei evi veel täit kehtivust. Ta on vaid materiaalselt jõus. Formaalse jõususe Riigikohtu nimetamisakt saab alles pärast Riigivanema kinnitamist. Kinnitamiski toimetamise momendist tekivad ametisse määratud isikul kõik kohtuniku subjektiivsed ebaainelised¹² ja ainelised õigused¹³. Samuti loodakse Riigikohtu ja Riigivanema vastava koguaktiga riigikohtuniku-kandidaadist riigikohtunik. See ühine nimetamisakt on kehtiv tema toimetamise momendist alates nii materiaalses kui ka formaalses mõttes.

Eelõeldust järgneb, et eesti kehtiv õigus ei luba kohtunikke määrata tingimisi. Tingimisi nimetatu ei ole veel täisõiguslik kohtunik. Ta on vaid seda n. õ. *in suspensio*. Ta ei või veel

¹¹ *L. cit., ibid.*, § 216 nõuab kindlalt ainult kahe kandidaadi esitamist. Riigikohtunikkude määramise asjas oleks aga olnud täpsamrõeldada, et nõutav on vähemalt kaks kandidaati. Et 216. §-i sõnastus ka ses küsimuses ei vasta päriselt Ps-e 69. §-i mõttele, siis Riigikohus ei ole temaga ka mitte seotud.

¹² Nagu õigus ameti pidamiseks.

¹³ Nagu õigus palga ja priiuki saamiseks jne.

esineda kohtunikuna ega tarvitada kohtunikutiitlit. Eestis aga muutub vastava määramisakti alusel sellekohane isik kohe täisõiguslikuks kohtunikuks, kes on ka juba õigustatud esinema sellisena ja ühtlasi ka tarvitama oma tiitlit. Seejärest siis ka, näiteks, klausel, mille järgi ametisse määramise akt loetakse tühiseks, kui nimetatud teatava tähtaja jooksul ei ilmu teenistusse, on põhiseadusevastane. Kui eesti kohtunik ei ilmu ametisse, ei või sellepärast lugeda tema nimetamist olematuks, vaid siis ta vabastatakse tavalises korras.

5. Ametisse astumine. — Ametisse nimetamise akt õigustab nimetatut asuma oma ametikohuste täitmisele. Kuid enne seda peab vastav isik toimetama nn. ametisse astumise akti, s. o. koostama dokumendi, milles ta dateerib oma tegelikku ametisse astumist.

Ametisse astumise akt oma juriidiliselt struktuurilt on täiesti deklaratiivne akt. Ta ei loo kohtuniku isikule mingeid uusi õigusi ega kohustusi. Oma loomult ta sarnaneb täiesti poliitsete konsenssidega, millega kodanikele võimaldatakse asuda oma subjektiivsete õiguste teostamisele. On kodanikule omistatud mingeid õigusi, siis võib ta ühtlasi ka õigust neid õigusi teostada. On aga nende õiguste teostamine seatud ühendusse sellekohase poliitsete konsenssi võtmisega, siis on kodanik kõigepealt kohustatud sellist konsenssi ka nõutama. Asulised aga ei või kunagi keelduda vastavate konsensside andmisest. Nii ka isik, kes on määratud kohtunikuks, on ka ühtlasi õigustatud oma ametisse astuma. Keegi ei saa sellist isikut selles takistada. Kuid on tarvilik, et enne seda see isik sellest teatavale poole deklareeriks.

Ametisse astumisest kohtunik peab deklareerima hiljemalt kuu aja möödudes¹⁴, arvates seda lähtaega määramisakti daatumist. Olgu aga rõhutatud, et seda õigusnormi ei või tõlgendada ametisse määramise tingimusena. Eesti Ps-e mõtte järgi see norm ei ole kehtiv ametisse määravate instantside suhtes. Kuid see norm kohtunikkude suhtes subjektiivselt siiski kehtib. Kohtunik ei ole korra vastu eksinud, kui ta viivitab ametisse astumisega tervelt kuu aega. Peaks aga selline kohtunik mingil põhjusel tagandatama või vabastatama, siis, et talle mitte ei tuleks maksta teenimatult palka,

¹⁴ Vt. Utšreždenije Subednõh Ustanovlenii, Svod Zak., 1914, I, I, 1, §§ 224, 228.

tuleb tema lugeda ametist lahkunuks tema määramise päevast arvates. Ei tehta aga seda mitte, siis on kohtunikul õigus saada ühe kuu palka, hoolimata sellest, et ta ei olnud oma ametikohuseid täitmas ainustki päeva.

Esmakordselt kohtunikuametisse astuvalt isikult nõutakse ka töötuse andmist¹⁵. See toiming aga ei evi mingisugust relevantlust. Ta ei loo mingeid õigusi ega kohuseid kellelegi, olles oma loomult puhtdeklaratiivne akt.

Saksa tsiviilprotsessi uus kava.

J. Vender.

(Järg.)

II. Protsessiinstitutsioonide lihtsustamine ja otstarbekamaks muutmine kohtute töökoorma kergendamiseks.

Ka sellel alal leiavad kava koostajad, et senises seadusandluses olevat väga olulisi katseid, kusjuures silmas pidada tulevat mitmesuguseid vaatekohti.

1. Mõnede seniste kohtuniku ülesannete üleandmine kohtukantselei ametnikkudele. Juba 1921. a. 11. märtsi Kohtute töökoorma vähendamise seadus on andnud võimaluse panna rida seniseid kohtuniku kohuseid kantseleiametnikkude peale. Eriti tähtsad olid neist nn. maksukäsu³ ja panditamise (areteerimise)⁴ ning (areteeritud võladokumentide võlausaldajatele üleandmise määrused. Sellele seadusele pandud ootused on üldtunnustatult täielikult täitunud. Ta tagajärjeks oli, et igal pool tekkis iseäraline liik kõrgemaid kantseleiametnikke, keda Preisi eeskujul nimetatakse *Rechtspfleger*'iteks. Kava on muutnud *Rechtspfleger*'ite tekkimise võimaluse, nagu see oli ette nähtud ülaltähendatud seaduses, seaduslikuks korraks ja suurendanud märksa nende tegevuspiirkonda kohtuotsuste sooritamise alal, mille võtame kõne alla, nagu eespool juba öeldud, erilises artiklis. Seadustades *Rechtspfleger*'ite seisukorra,

¹⁵ Vrd. *ibid.*, § 225.

³ Meie sundotsusetaolised otsused.

⁴ Aresti panemine võlgniku varale, mis kõlmanda isiku valduses.

kava püüab siiski hoiduda andmast neile kohtuotsuste tege-
mise võimu, olgugi bagatellasjus, olles seejuures seisukohal,
et just neis asjus on eriti vajalik, et kohtunikul oleks täieline
ettevalmistus, sest bagatellasjus on lühendatud astmekäik.
Nii ei ole siis *Rechtspfleger*'itele usaldatud ei tagaseljaotsu-
seid ega ka leppemenetlust (*Güteverfahren*). See menetlus
on muu seas kaotanud oma iseseisvuse, sest kava on viinud
ta üle, nagu eespool juba tähendatud, nõudekorda selle esi-
mese osana, mispärast oleks seda vähem otstarbekohane
panna see menetlus *Rechtspfleger*'ile, kes nõudekorra prot-
sesse ei aruta. Lõpuks peab tähendama, et ka nõudekorra
protsessis on *Rechtspfleger*'ite tööpiirkond laiendatud, näit.
erinõuete saatmisega, kui kohus või kohtunik pole selle üles-
ande täitmist reserveerinud enesele.

2. Tüliasjade arvu vähendamine. a) Leppe-
menetlus. (*Güteverfahren*). 1924. a. novelliga loodud
leppemenetluse² peasiht seisis selles, et võimaldada asja-
dele, mis kokkuleppe teel paremini lahendatakse kui pikal-
dase võitluse kaudu, leida kiiret leppelahendust. Kõi-
gist abinõudest, mis 1924. a. novell ellu viis, on just
leppemenetluse vastu ka kõige rohkem vaieldud, mitte
aga selle menetluse põhimõtte, vaid ainult ta konstrukt-
siooni vastu, eriliselt aga selle vastu, et see menetlus oli
pandud kehtima täitsa iseseisva menetlusena. Erilistes töö-
kohtutes aga oli see menetlus konstrueeritud protsessiosana,
millena ta oli täitnud ta peale pandud ootused, ja seepärast
on kava konstrueerinud teda ka protsessiosana. Kava põh-
jendab selle menetluse sissevõtmist sellega, et leppemenet-
luse aade juurdub rahva terves ilmavaates, ta olevat vanas
Saksa protsessis olnud esikohal ja püsinud üksikute osa-
riikide protsessides viimase ajani ning sisalduvat ka mitme-
tes välisriikide protsessides. Ta elluviimine soodustab õigus-
hooldust, ütlevad kava koostajad, sest ta hoiab sagedasti ära
tüli, asendades õiguskirurgia õigushügieeniga, või lühendab

² Ametikohtutes (*Amtsgericht*) tõestatavatele hagidele pidi ZPO § 496 a
jj. järgi üldreeglina eelnema leppesobitus-toiming kohtu abil, kusjuures koh-
tunik võib lootusetuid nõudeid tagasi lükata, muide aga pooltega asja sel-
gitab ja neid heatahtlikule kokkuleppele vila katsub, kokkuleppe nurjumisel
aga asja vaidluskorras arutusele määrab. Asja arutamine leppe korras on
seotud väiksemate kuludega.

vähemalt tüli kestust ja võtab sellelt kahjulikud, lõpuni läbi-
viidud protsessi võitluse mõlemaid pooli ärritavad kõrval-
mõjud. Ka olevat aluseta arvamus, et kehtiva ZPO leppe-
menetluse eeskirjad ei olevat andnud praktilisi tagajärgi.
Statistiliste andmete kaudu olevat tehtud kindlaks, et näiteks
Preisimaal olevat viimastel aastatel keskmiselt 500 000, s. o.
 $\frac{1}{4}$ kohtule lahendada antud asjadest lõpetatud leppemenet-
luse korras. Üksikutes kohtutes, eriti suurtes linnades, on
leppemenetluse tagajärjed olnud veel suuremad. Nii olevat
Berliinis ja Essenis leppemenetluse korras lõpetatud $\frac{1}{4}$ tüli-
asjadest, s. o. üle poole. Statistika näitavat ka, et kaugelt
suurem arv ($\frac{4}{5}$) kokkulepetest toimub just leppemenetluse
korras, s. o. enne võistlustoimetuse algust, kuna ainult $\frac{1}{5}$
kokkulepetest leidvat aset võistlusmenetluse tagajärjena.
Seega on läitsa lükatud ümber arvamus, et protsessi algus
ei olevat soodne kokkuleppe saavutamiseks.

b) Tüli mittesisaldavate asjade kõrvalda-
mine kohtust. Protsessi otstarbekama ümberkorraldamise
üheks peasihiks peab olema niisuguse korra loomine, mis ei
võimaldaks aegaraiskavat ja tihti palju kohtunikkude jõudu
tarvitavat võistlusprotsessi käsitada asjade jaoks, mis ei vaja
sugugi tüli lahendamist, vaid milles hagejal on vaja saada
ainult täidetav kohtuotsus tema vastuvaidlematu hagi alusel,
mida vastane pool ei rahulda hoolimatuse või rahapuuduse
tõttu. Selle mõtte on õiguse arenemine Saksamaal juba
omaks võtnud ja teostanud Kohtute tööga ülekoormuse
vähendamise seadusega kehtima pandud sundusliku manit-
susmenetluse (*Mahnverfahren*)⁶ näol. Kuigi sellest institutsi-
oonist on pärast jälle loobutud, on ta mõju ikka veel tunda,
sest tema kehtivuse ajal oli suur osa õigustotsivaist kodani-

⁶ Manitsusmenetluse korras võidi ZPO § 688 jj. järgi paluda kohtu
võlgnikule maksukäsu väljasaatmist kindla rahasumma või asendatavate
asjade või väärtpaberite kohta, kui see maksmine ei sõltu mingist veel
mitte teostatud vastutäitmiseast, ilma et sealjuures hagi tõendeid tarvis
oleks esitada. Kui võlgnik vastuvaidlust maksukäsu vastu ei tõsta, siis
varustatakse maksukäsk sooritamiskäsu pealkirjaga ja kuulub sooritamisele;
niisuguste otsuste vastu saab ainult tagaseljaotsuste vastu võimaldatavate
keebuste varal vaielda. Vaidluse puhul maksukäsu vastu määratakse asi
arutusele, esmalt leppe sobitamiseks, või kui see katse juba on tehtud,
sisuliseks lahendamiseks. Manitsusmenetluse maksmised võetakse pärast-
ses protsessis arvesse.

kest, kes varemini seda menetlust ei tarvitanud, temaga harjunud. Seepärast oli 1913. a. alates selle menetluse asjade arv muutunud kahekordseks, kuna harilikkude protsesside arv Saksa *Amtsgericht*'ides oli suurenenud umbes 30% võrra. Ka uus Saksa kava on võtnud omaks püüde, hoida eemal nõudekorrast asjad, milles tõeliselt pole tüli, vaid ainult soov saada rahuldust vastuvaidlematu hagi järgi. Selleks otstarbeks ta püüab lihtsustada nn. manitsusmenetlust ja konstrueerida teda selgemini sooritamismenetluse, kuid mitte võistlusprotsessi sissejuhatuseks. Sellekohaste üksikasjade juurde tuleme tagasi kava poolt põhjalikult ümberkorraldatud sooritamismenetluse arutamisel. Kuid kava ei ennista sunduslikku manitsusmenetlust, vaid püüab teissuguste abinõudega sundida võlausaldajat mitte esitama võistlusprotsessi korras asju, milles puudub tüli ja mis seepärast võivad leida lahendust manitsusmenetluse korras. Nii määrab kava, et kui hageja esitab hagi tõendamata, et tal on hagi vastu õiguslik hüvi, olgu kas võlgniku hagile vastuvaidluste tõttu või mõnel muul alusel, siis pannakse ta peale protsessi vastuvaidlematu lahendamise korral kostja kasuks kulude vahe, kui võrra nõudekorra kulud ületavad kulud, mis oleks tema kasuks mõistetud manitsusmenetluse korras (kava § 94, lõige II). Vastukaaluks neile abinõudele püüab kava teiselt poolt ära hoida, et võlgnik pööraks nõudekorda manitsusmenetluse korras esitatud hagi ainult ajavõitmise otstarbel, põhjendamata seda vastuvaidluse teel. Seni oli ka heatahtlikul võlgnikul järeleandmatu võlausaldaja vastu ainuvõimalus võidelda maksu edasilükkamise otstarbel vastuvaidluse avaldamisega maksukäsu vastu ka neil juhtumitel, kui tal puudus alus tõsiseks vastuvaidlemiseks. Viimane ei vajanud ka põhistanist. Kava aga annab heatahtlikule, kuid maksuraskustesse sattunud maksjale võimaluse saada maksu edasilükkamist otsesel teel § 950 j. ette nähtud, võlausaldajat kindlustavate abinõudega. Ta võib maksmise edasilükkamise saamise soovi avaldada juba maksukäsu temale kätteleandmisel, kui ta ühtlasi võtab õigeks hagi (kava § 950, lõige II). Teiselt poolt peab kava järgi võlgnik, kes tahab maksukäsu vastu avaldada vastuvaidlust, viimases selgesti väljendama, et ta leiab tema vastu esitatud hagi olevat ebaõige (kava § 807, lõige I). Kui selgub, et võlgnik on selle seletuse andnud vastupidi tõele, nagu seda võib eeldada praegu aset leidvatel juhtu-

mitel, kus ta laseb teha tema vastu tagaseljaotsuse, siis langeb ta kohtu säärase eksiteele viimise eest erilise protsessi- karistuse alla (§ 807, lõige IV)⁷. Peale selle kaotab ta õiguse võlgnikukaitse peale, sest ta on süüdi menettluse venitamises (§ 950, lõige I).

Kui kõik need abinõud leiavad kindla kohaldamise, siis võib loota, ütlevad kava koostajad, et edaspidi läheb korda palju laiemal määral kui seni hoida hoopis eemal nõudekorras asju, milles puudub tõsine tüli, ja niiviisi saavutada nõudekorras lahendatavate asjade arvu vähendamisega kohtute töökoorma kergendust.

e) Nõudekorra asendamine eripalve korraga. Kehtivale ZPO-le on sagedasti ette heidetud, et ta võimaldab ühest protsessist terve protsesside rea lekkimise, peaausjalikult kehtiva kohtuotsuste sooritamise korra konstruktsiooni tõttu. Kui võlgnik tõstab vaidluse hagi püsivuse vastu või kolmas isik avaldab sooritamiseseme peale õiguse, mis takistab selle võõrandamist, siis kuulub säärane tüli ikka uues, nõudekorras loimetatavas protsessis lahendamisele. Samuti võib võlausaldaja, kui ta võlgnik on oma vara andnud üle kolmandale isikule, saada rahuldust sellest varast jälle ainult uue, nõudekorras lahendatava protsessi abil jne. Seades kohtuotsuste sooritamise *Amtsgericht*'i ühtlustatud juhtimisele, kava võimaldab nii mõnegi lihtsustuse. Kohtuotsuste sooritamise kohus — *Amtsgericht*, kellele on antud kaugeleulatuvad võlgniku vara avastamise võimalused, võib kõigi sellel alal esinevate tüliküsimuste üle otsustada eripalve korras, s. o. määrustega. Ainult erilistel keerulistel juhtumitel võidakse edaspidi kohtu poole pöörduda nõudekorras (kava § 781). Samuti võib kohtuotsuste sooritamise kohus — *Amtsgericht* — eripalve korras lubada pöörata sooritamist ebaseaduslikult võõrandatud varale juhtumitel, mil võlausaldaja on õigustatud võlgniku poolt vara kolmandale isikule üleandmise vastu vaidlust tõstma (§ 857). Ka neil juhtumitel, mil nii tihti viimasel ajal ette võetavad võlgniku palga peitmisel sunnivad asuma protsessima, annab kavas ette nähtud kord (§ 960) lahendamise võimaluse eripalve korras. Et

⁷ Rahatrahv või korra vahistus kuni 6 nädalat; maksuõuetuse korral kuni 6 nädalat vahistust.

aga eripalve kord ei või kõigil juhtumitel anda küllaldast selgitust ja ka sellele tuleb juhtida tähelepanu, et Riigikohtu tegevust neis küsimustes täitsa ei kõrvaldataks, on kava koostajad asunud seisukohale, et erikaebuste esitamise korral suurem arv siinmainitud asjadest peab lahendatama teises astmes otsusega, s. o. nõudekorra eeskirjade järgi ja erikaebuses tüli all oleva huvi väärtuse järgi — kas *Landgericht*'is või *Oberlandgericht*'is (§§ 842 jj.). Kuigi selle korra juures ka edaspidi neis asjus säilib nõudekorra võimalus, võib siiski loota — nii arvavad kava koostajad —, et esitatud korraldus kõrvaldab suurema osa neist küsimustest nüüd aelavatest protsessidest. Selle kõrval võib oodata, et ettenähtud korraga võimaldatud kiirem ja kindlam võitlus võlgnikkude vara kõrvaldamise vastu vähendab nende abinõude tarvituselevõtmise kihi.

d) Õiguskaitse piiramine. Õiguskaitse piiramine on kavas nähtud, et kaebuste esitamise võimaluse piiramise näol. Kehtiva ZPO järgi võidakse esitada apellatsioonkaebusi ainult juhtumitel, mil kaevatava huvi väärtus ületab 100 marka, ja erikaebusi, kui kaevatava huvi väärtus ületab 50 marka, mis määrad on võetud tarvitusele pärast kava koostamist kokkukõlas tema ettepanekuga. Mis puutub revisjonkaebuste esitamise piiramisse, siis on siin jäetud piiriks 1929. a. kehtima pandud summa — 6000 marka. Kava on neis küsimustes ühinenud kehtiva ZPO korraga, olles arvamusel, et majanduslikult seisukohalt pole lubatav võimaldada väikestele protsessidele mitmeastmelist käiku, mille kulud ei oleks õigustatud protsessi väikese väärtusega. Kuigi selle põhimõtte vastu ei saaks hästi vaielda, näib revisjonkaebuste piiriks võetud summa — 6000 marka — olevat liialdatud.

e) Menetluse lihtsustamine nõudekorras. Kava on võtnud omaks 1923. a. novelliga *Amtsgericht*'i protsessi jaoks kehtima pandud vahekohtumenetluse, mis kohtu senises praksises on täitnud temale pandud lootused — kiires korras lahendada bagatelltülid. Kava järgi kuuluvad tähendatud bagatellasjade hulka tülid, mille väärtus ei ületa 100 marka.

Landgericht'i menetluses on kava võtnud omaks üksikkohtuniku tegevuse ja selle kohta käivatest eeskirjadest kõr-

valdanud praksises seni ilmsiks tulnud konarused. Samuti on kavasse võetud tülide otsustamine aktide seisukorra järgi, kui ka asjade otsustamine poolte võistluseta. Peale tähendatud lihtsustuste on tehtud veel palju üksikasjalisi väiksemaid lihtsustusi, mille kohta pole võimalik võtta sõna käesolevas artiklis.

Tähelepanu väärib veel asjaolu, et kava koostajad on kaalunud ka nii mitmelt poolt Saksamaal tehtud ettepanekut — kõrvaldada laiaulatuslikult tunnistajate ülekuulamise võimalust tehingute sisu kindlakstegemiseks ja ümberlukkamiseks, võttes eeskujuks Prantsuse protsessi, millega võiks protsessi märksa lihtsustada ja kiirendada. Kava koostajad arvavad aga, et see abinõu ei sobivat saksa rahvale. Prantsusmaal on juba sajandite eest materiaalseadusse võetud eeskirjad, mis sunnivad sõlmima teatavaid tehinguid kirjalikult, mispärast tehingute kirjalikkus on suutnud juba ammugi juurduda prantsuse rahva verre, kuna Saksamaal on selles asjas pärast politseiriigi kadumist võetud just vastupidine suund ja eriti kehtivas tsiviilseaduses — BGB-s. Nimelt on seal tunnustatud tehingute vormi vabaduse põhimõtte, mispärast kõik äriühingud ja kogu rahvas on harjunud selle korraga, ja sundida rahvast minema üle vastupidisele põhimõttele oleks väga raske ning kutsuks välja ebaõigluse tunde. Peale selle leiavad kava koostajad, et mida rohkem piirata tõendamist tunnistajatega, seda rohkem oleksid kohtud sunnitud rajama oma otsused abstraktsetele juriidilistele kaalutlustele selle asemel, et põhjalikult uurida asja konkreetset olukorda. Saksa rahvas eelistavat aga igal pool sisu vormile ega jääks rahule juriidiliselt äärmiselt peenelt läbimõeldud otsusega, kui tal on tunne, et otsus on rajatud tegelikult ebahoolikalt selitatud asjaoludele. Seepärast peab olema ettevaatlik sügavamate reformidega tunnistajate piiramise suhtes ja püüdma lasta rahvast harjuda tasapisi üleminekuga suulistelt tehingutelt kirjalikkudele. Ja kava koostajad teevadki ainult mõne tagasihoidliku katse selles suunas. Nii annab kava § 95 võimaluse panna kohtu- ja asjaajamiskulusid selle poolele, kes oli kutsunud välja kahtlusi tehingu sisu kohta sellega, et ta ei olnud sõlminud seda tehingut kirjalikult, või kui tema süü läbi kirjalik tehing oli sõlmitud ebaselgesti või mitte-täielikult, kuigi ta võitis protsessi. Peale § 95 sisaldub kavas veel teisi arglikke katseid samas suunas.

III. Üksikute vastuolude ja kahtlusküsimuste kõrvaldamine ja nende eeskirjade ajakohane ümberkorraldamine, mis ei vasta enam käesoleva aja vaadetele ja nõuetele.

Selle viimase kava otstarbe all on esitatud rida üksikasju, mis suurel määral käivad ZPO erinevate eeskirjade kohta ja seepärast huvitavad meid vähe. Aga ka neid üksikasju on võrdlemisi palju, mis puudutavad meie protsessiga ühiseid eeskirju, kuid nende arutamine ei või juba ruumipuuduse pärast leida aset käesolevas artiklis. Kuid siiski ei saa jätta tähele panemata ka siin üht põhimõttelist muudatust, nimelt: tõendite osas on kava loobunud poolte vandest praegukehtival kujul ja on selle asemele seadnud poolte ülekuulamise, mis võib leida aset kas selle poole palvel, kes peab tõendama (§ 434), ja seda ka ainult juhtumitel, kui pole esitatud teisi tõendeid või kui esitatud tõenditest ei jätku, või kohtu nõudel samadel tingimustel, millistel kehtiva ZPO järgi võidakse poolt vannutada (§ 438). Kas on vaja vannutada poolt või mitte, selle üle otsustab kohus asjaolude kohaselt (§ 441). Kohus hindab vabalt poole öeldiste tähtsust, kui ka ta keeldumist seletusi andmast (§ 435). Poolte mitteilmumine isikliku kutse peale loetakse keeldumisega võrdseks.

Kava seisukoht protsessi kõige tähtsamate põhimõtete kohta.

1. Suulisus. Kehtiv ZPO oma algupärasest redaktsioonis käsitles suulisust kui omaette sihti, mille saavutamine näib olevat sedavõrt tähtis, et selle juures pidid jääma kõrvale kõik temaga ühendamatud otstarbekuse kaalutlused. Kui näiteks protsess oli arutatud läbi suurima põhjalikkusega, kuid ainult üks tõend ei olnud veel jõudnud kohale, ei võidud pärast selle kohalejõudmist asuda asja otsustamisele ilma mõlema poole uue võistluseta. Iga kord kui taheti muuta kohtu määrust tunnistajate ülekuulamise kohta, kuigi muutmine seisis ekslikult ülesantud tunnistaja asendamises teise isikuga, oldi sunnitud võtma ette uut poolte võistlust. Selle valju korralduse õigsuse üle ei võiks vaielda, kui temaga oleks saadud kätte tegelikult teostatud täieliku suulisuse tagajärg. Kuid just ümberpöörduvalt. Ka siin avaldus üldine kogemus, et ei saa viia läbi põhimõtet ülepingutusega ja et selle juures ohusta-

takse põhimõtte püsivust. Suulisuse põhimõtte ülepingutuse tagajärjeks oli kohtute ülekoormamine suuliste arutamistega, mis võttis neilt vajaliku aja tõsiste võistluste pidamiseks. Harjuti eeskirjade silmakirjaliku täitmiseega, kuna täielikku suulisust ei saadud tegelikult teostada. Paljudel juhtumitel asendas poolte võistluse nende avaldus: „Tugineme esitatud kirjalikkudele seletustele ja palume nende põhjal otsustada.“ Nii seisis suurel määral ainult paberil ZPO vanas redaktsioonis näiliselt hästi ja järjekindlalt teostatud suulisus. Kui nüüd novellid aegamööda võimaldasid kirjalikku menettlust suulisuse kõrval laiemas ulatuses kui seni, siis esmalt selleks, et arvestada tegelikku olukorda, et piirata eeskirju, mida ei saanud teostada, kuid peaaegajalikul selleks, et väljavõttega suulisuse põhimõttest muretseda kohtule tarvilikku aega teostada seda põhimõtet tõsiselt niiviisi, nagu seda nõuab seadus, juhtumitel, mil suulisusel on suur tähtsus ja ta edendab protsessi.

Kava lähtub põhimõtteliselt seisukohalt, et suuline asjaarutamine on kõige kindlam ja parem asja selitamise abinõu. Seepärast ta loobub ka väga soovitatud esimese istungi ettevalmistamisest pikema, seaduses ette nähtud tähtaegadega seotud kirjavahetusega poolte vahel. Kuid ta peab suulisust ainult sedavõrt paratamatuks, kuivõrt seda nõuab märgitud praktiline otstarve. Ta ei suhtu seega suulisusse enam kui omaette sihti, vaid püüab selle põhimõtte tähendatud piiramisega võimalikult edendada tõsist suulisust.

2. Vahenditus. Umbes samuli on lugu vahendituse põhimõttega, s. o. põhimõttega, et kogu tüliaine esitatakse võimalikult vahenditult asja otsustavale kohtule. Seda põhimõtet oli ZPO küll tunnustanud, kuid kohtute ülekoormus, mille põhjuseks oli muu seas kohtupidamise seaduse konstruktsioon, eriti aga kohtuniku võimu tagaplaanile asetamine tüliaine kogumisel ja poolte peaaegu piiramatul vabadusel esitada tagantjärele uusi asjaolusid ja tõendeid, kutsus välja nähtuse, et kollegiaalkohtutes tunnistajate ja asjatundjate ülekuulamist toimetati peaaegu alati, käsitades valesti ZPO § 375 teist lõiget, üksiku kohtuliikme poolt. Selle tagajärjeks oli, peaaegajalikul tunnistaja ülekuulamise lahutamise pärast sama tunnistaja öeldiste arutamisest asja otsustamisel, vahendituse põhimõtte täielik kaotus ja protsesside kauaaegne kestus.

Ka selles suhtes püüdis 1924. a. novell luua muudatusi. Nii ZPO § 357a vahendituse edendamise sihiga nõuab tõendite kogumise määruse tegemise ja nende kogumise võimalikku ühendamist ühel ja samal istungil, mille juures on enesestmõistetav, et vahenditult pärast tõendite kogumist peab leidma aset arutamine nende tõendite lagajärgede üle. Üksikkohtuniku tegevuse sisseseadmise peasihiks *Landgericht*'is oli kergendada kollegiaalkohtu tööd sedavõrt, et tal oleks võimalik tutvuda kogu tüliainega ühel ainsal põhjalikul istungil, milleks oleks valmistatud kõik vajalikud lõendusmaterjalid, pidades silmas ZPO §§ 357a ja 272b eeskirju. Ainult selleks, et kollegiaalkohus ei oleks takistatud saavutada seaduse poolt temale seatud sihti vajadusega ise koguda vähemtähtsaid lõendeid, võimaldas § 349 II lõige üksikkohtunikule ka ise lõendite kogumist määrata ja neid koguda.

Kui selle juures avaldati sagedasti arvamust, et novell olevat üksikkohtuniku tegevuse sisseseadmise loobunud vahendituse põhimõttest, siis on see lihtsalt valearusaamine reformi kogu suunast. Et see valearusaamine on leidnud aset ka kohtute praksises ja üksikkohtunikud saavad oma ülesannetest nii aru, et nad on kohustatud koguma kõik lõendid, püüab kava silmapaistvamalt väljendada novelli põhimõtteid mitme üksikasja muutmisega. Peaasjalikult paneb kava § 467 kollegiaalkohtule piiri ainult kohtu tööga ülekoormuse pärast teha tunnistajate ja asjatundjate ülekuulamise ülesandeks üksikkohtunikule. Ta ei muuda küll hoopis ära lõendite kogumist üksikkohtuniku poolt, et mitte üle pingutada ülesseatud põhimõtet, kuid ta kirjutab otse ette, et säärased lõendite kogumised võivad leida aset seevõrra, kuivõrra nendega võib kergendada asja arutamist kollegiaalkohtu istungil, kusjuures menetluse vahenditus ei tohi kannatada. Teiste sõnadega öeldes, üksikkohtunikule on lubatud koguda ainult need lõendid, mille hindamisel kogumisel saadud mulje ei ole arvatavasti tähtis. Sel teel püüab kava saavutada võimalikult kehtiva protsessi järgi kollegiaalkohtutes peaaegu kadunud vahendituse ennistust. Sellele tuleb lisandada veel, et 1924. a. novellist võetud võimalus teostada poolte ilmumist sunniviisiliselt (kava § 241), samuti ka uudsusena esitatud poolte vande asendamine nende ülekuulamisega (§§ 434 jj.), võivad kindlasti ja suurel määral edendada menetluse vahenditust.

3. Tüliaine vaba korraldamine ehk võistluspõhimõtte. Kiirendamise küsimuse arutamisel on eespool juba üksikasjaliselt esitatud, et just tüliaine korraldamise küsimuses on 1924. a. novell laiaulatuslikult erinenud põhimõtteliselt ZPO toleaeegsest redaktsioonist ja et kava selles küsimuses ei ole mitte ainult võtnud üle novelli eeskirju, vaid on neid täiendanud üksikutes punktides ning apellatsioonimenetluse jaoks isegi kõvendanud, muutes eeskirjad, mis andsid kohtule teatavad õigused, eeskirjadeks, mis sunnivad kohtuid tegema seda, mis nad novelli järgi veel ainult võisid teha. Võistluspõhimõtte all võib mõista ainult niisugust protsessikorraldust, ütlevad kava koostajad, mis tagasilükkamise ohuga sunnib pooli esitama purgivald kõik nende poolt kavatsetavad taotlused ja lõendid protsessi kindlaksmääratud ajajärgul. Sellele põhimõttele on täitsa õieti heidetud ette, et ta sunnib pooli esitama seletusi aegsasti, isegi säärasel momendil, mil pole selleks veel mingit mõistlikku vajadust, nii et pool peab mõnikord esitama vasturääkivaid asju, et aga hoida ära pärastpoole esitatava uue kaitseabinõu otseselt tagasilükkamist, kui protsessiseisu muutmine sunnib teda loobuma esialgu võetud seisukohast. Kava püüab just seda igapidi vältida. Ta ei hoiu mitte ainult tegelikult alal protsessiaine vaba korralduse põhimõtet nii esimeses kui ka apellatsiooniastmes, vaid väljendab seda ka põhimõtteliselt kehtiva ZPO § 278 I lõike ja § 529 I lõike eeskirjade sissevõtmisega (kava § 260 I lõige ja § 494 I lõige). Uute asjaolude esitamise võib ainult siis tagasi lükata, kui pool esitab neid tagantjärele — protsessi viivitamiseks ja sellele vaatamata, et asjalikul protsessiajamisel ta oleks võinud teha seda ja pidanud ka tegema aegsasti, tähendab, kui ta venitab protsessi kuritahtlikult või lohakuse tõttu. Tagasilükkamine ei või seepärast kõne alla tullaugi kõigil neil juhtudel, mil faktide ja tõendite viivitatud esitamine vastas mõistliku ja otstarbekohase asjaajamise põhimõttele. Pealegi on vaja pidada silmas, et kohus on 1924. a. novelli ja kava eeskirjade järgi palju suuremal määral kui varemini kohustatud toetama pooli tüliaine kogumisel ja korraldamisel, kasustades õigust esitada neile küsimusi ja teatada neile õiguslikke vaatekohti, mis ta ise loeb otsustavateks (ZPO § 139 I lõige ja kava § 235 II lõige).

4. Tõekohus või protsessivale õigus. Protsessiseaduse seisukoha võtmine selle probleemi kohta on

seotud põhivaatega, millele protsess on konstrueeritud. Kui seadus seisab *laissez faire, laissez aller* seisukohal, nagu endine ZPO, kui pool peab oma käitumise protsessis peajasjalikult ise määrama oma huvi seisukohalt ja kohtunik peab end segama protsessikäiku nii vähe kui võimalik, siis peab jätma ka poole hooleks valida, kas ta tahab teatada kohtule ausasti ja kõik asjaolud, või püüab saada kasu ebadõigete ja puudulikkude avaldistega. Ainult vastaspoole ülesandeks on avastada ebatõtt. Seepärast ei saa, ütlevad kava koostajad, tunnustada, et kehtiva seaduse järgi poolel lasuks tõekohus. Austrias kehtiv tsiviilprotsess, asetades esiplaanile protsessi sotsiaalse tähtsuse ja piirates poole vabadust protsessi ajamisel, kuivõrra seda nõuab korrapärase ja otstarbekohase protsessikäigu kindlustamine, pidi ümberpöörduvalt võtma omaks protsessivale vastu võitlemise (§ 178), seda rohkem, et selles protsessis poole isiklikule ülekuulamisele kohtu poolt on antud eriti suur tähtsus asjaolude selituse abinõuna. Kava on selles küsimuses samuti kui 1924. a. novell põhimõtteliselt erinenud vanast ZPO-st. Kohtu algatus asjaolude selitamisel on märksa kõvendatud ja selle juures nähtud ette laiemas ulatuses poole isiklik ülekuulamine kohtu poolt. Poole vaba valik protsessikäigu kujundamisel on kaugelculatuvalt piiratud. Ühenduses sellega leidis kava vajalikuks keelata poolele viia üle nõudekorda asja, milles ei sisaldugi tüli, lubamatu vastuvaidluse tõstmisega maksumaksu vastu, ja näeb ette teatavad protsessuaalsed kahjustused sellest keelust üleastujatele (§ 807 IV lõige ja § 950 I lõige). Seda kõike arvesse võttes tekkis küsimus, kas kava ei pea järelikult, samuti kui Austria protsess, sõnaselgesti väljendama poole tõekohust, ja sellele küsimusele on kava vastanud jaatavalt, võttes § 228-sse järgmise viimase lõike: „Kumbki pool peab esitama oma seletused tegelikkude olude kohta täielikult ja tõele vastavalt.“

Kuid samuti nagu Austria protsessis pidi see tõekäsk oma üldsuses jääma ilma sanktsioonita. Ainult mõnes üksikusjas, nagu eespool üks neist tähendatud, ja valeandmeid andjale võlgnikule tema vastu kohtuotsuse sooritamisel (kava § 773) on nähtud ette erilised protsessikaristused tõekohuse rikku-
mise eest. Sellele vaatamata olevat kava koostajate arvates protsessis sõnaselgesti väljendatud tõekohusel teatav tähtsus, nagu seda olevat konstateeritud Austrias. Protsessi kõlbluse

seisukohalt ei ole, ütlevad kava koostajad, ükskõik, kas vale on protsessis lubatud abinõu või temale vaadatakse kui seaduse poolt keelatud riukale.

Advokaate sunnib nende korporatsioonikohus käima selle seaduse eeskirja järgi ja nende kaudu tehakse ta teatavaks ka protsessijaskonnale, ning kuigi vale ei kao protsessist täitsa, surutakse ta niiviisi vähemalt tagaplaanile.

Sellega lõpetame Saksa tsiviilprotsessi uue kava ülevaate selle nõudekorra osas. Sooritamismenetluse arutamisele asume järgmises iseseisvas artiklis, sest protsess on selles osas põhjalikult ümber töötatud.

Lõpuks ei saa jätta tähendamata järgmist.

Pärast eespool arutamisel olnud kava avaldamist on Saksamaal riigivalitsus läinud rahvussotsialistide kätte. Peale teiste reformide on uus valitsus asunud ka ZPO ümberkorraldamisele, peaaegjalikult protsessi kiirendamise otstarbel, mille tagajärjena on avaklatud Saksamaa „Reichsgesetzblatt'is“ 28. oktoobrist 1933. a. nr 120 ZPO muutmise seadus. Selle seadusega on pandud kehtima peaaegu kõik kavasse võetud protsessikäiku kiirendavad uued eeskirjad. See muutmise seadus hakkas kehtima 1. jaanuarist käesoleval 1934. a. ja tema ette on mahulatud omapärane huvitav sissejuhatus, mis tõlkes kõlab järgmiselt:

„Rahvuslik õigusemõistmine (*Rechtspflege*) võib leida aset ainult niisuguses protsessis, mis on arusaadav rahvale ja kindlustab kõva ning kiiresti mõjuva õiguskaitse.

Pooled ja nende esindajad peavad teadma, et õigusemõistmine pole loodud mitte ainult nende jaoks, vaid ühtlasi ja peaaegjalikult kogu rahva õiguse kindlustuseks.

Ei või lubada ühelegi poolele viia kohut eksiteelevallega või tarvitada kurjasti ta tööjõudu protsessi kuritahtliku või lohaka venitamisega. Õiguskaitsele, mille peale on õigus igaühel, vastab kohustis kergendada kohtunikule õiguse leidmist ausa ja hoolsa asjaajamisega.

Kohtuniku ülesandeks on hoolitseda menettluse pingutatud juhtimisega selle eest, et iga tüliasi selgitataks ja lahendataks pärast põhjalikku ettevalmistust võimalikult ühel ainsal arutamisel. Ta peab vältima arutamise edasilükkamisi, mis ei ole asjaolude kohaselt paratamatud, ja takistama asja venitamist uute olude hilinenud esitamisega.

Ainult niiviisi võidakse saada kätte elav menettlus täie-

liku suulisuse ja vahenditusega, mis võimaldab kohtunikule kindla tõe leidmise ning pooltele selle jälgimise arusaamisega ja usaldusega.

Nende sihtide saavutamiseks olemas olevate seaduslike abinõude kindlustuseks ja ühtlasi veel teiste vajalikkude menettuse paranduste võimaldamiseks on riigivalitsus otsustanud võtta vastu järgneva seaduse, mis seega avaldatakse: . . .“

Nagu näha, on selle sissejuhatuses antud direktiivid nii pooltele ja ka nende esindajatele, kuid peaaesjalikult kohtunikkudele ja kohtutele nende edaspidises tegevuses.

Kui võrrelda selle muutmisseaduse teksti kava vastavate paragraafidega, peab konstateerima, et muutmise seaduse tekst on peaaegu sõna-sõnalt võetud kavast.

Nii on ZPO-sse mahutatud järgmised muudatused ja täiendused:

1) Tõekohus on mahutatud ZPO § 138-sse esimese lõikena kava § 228 III lõike redaktsioonis.

2) ZPO § 279, mis võimaldab uusi ründamis- kui ka kaitseabinõusid tagasi lükata, kui need esitatakse hilinemisega, olgu see protsessi venitamise sihiga või lohakuse tõttu, on täiendatud uue lõikega II, mis võimaldab sama tagasilükkamist, kui hilinemisega avaldatud asjaolud ei olnud mahutatud esitatud kirjalikku seletusse.

3) ZPO § 519 kolmanda lõike redaktsioon on muudetud täpsalt kokkukõlas kava § 482-ga ja kõlab tõlkes järgmiselt:

„Apellatsioonkaebuse põhjenduses peab sisalduma:

1) avaldus, mis ulatuses vaieldakse otsusele vastu ja mis muudatusi nõutakse otsuses (apellatsioonipalved);

2) üksikasjaliselt esitatavate vastuvaidluse põhjuste (apellatsiooni põhjuste), samuti ka uute asjaolude, tõendite ja tõenditele vastuvaidluste selge äratähendus, millega pool põhjendab oma appellatsioonkaebust.“

4) ZPO § 529 on muudetud: lõige I, mis lubab pooltele esitatud teises astmes uusi ründamis- ja kaitseabinõusid, on jäetud muutmata, kuid järgmine lõige II on muudetud sõnaliselt kokkukõlas kava § 494 teise lõikega ja kõlab tõlkes järgmiselt:

„Uusi ründamis- ja kaitseabinõusid, samuti ka tõendeid ja vastuväiteid tõenditele, mida oleks võidud esitada esimeses astmes ja mille arvessevõtmine viivitaks tüliasja lahendamist, võidakse ainult siis võtta vastu, kui pool kohtu vaba veendumuse järgi ei ole neid esimeses astmes jätnud esitamata protsessi venitamise sihiga või jämeda lohakuse tõttu. See eeskiri on kehtiv vastavalt ka poole nende esitamiste kohta, mis olid esimeses astmes §§ 279, 279 a ja 283 II lõike järgi tagasi lükatud.“

Selle paragraafi järgmine lõige on jäetud muutmata. Ta sisaldab eeskirja selle kohta, et eelmise lõike esimese lause eeskiri kuulub vastavale kohaldamisele, kui apellaator ei ole, vastupidi § 519 eeskirjale, võtnud apellatsioonkaebuse põhjendusse uut esitust, mille avaldamine on lubatud teises astmes.

5) Üksikkohtuniku tegevust korraldava § 349 II lõige on redigeeritud ümber, kokkukõlas kava § 470 II lõikega, ja kõlab tõlkes järgmiselt:

„Muide peab üksikkohtunik asja edendama seda võrt, et võiks teda lahendada võimalikult ühel kollegiaalkohtu istungil. Ta võib selleks otstarbeks koguda üksikuid tõendeid, kuid seda võib ta teha ainult seevõrra, kuivõrra see on soovitatav asja arutamise lihtsustamise seisukohalt kollegiaalkohtus ja kui on otse näha, et kollegiaalkohus võib hinnata asjalikult tõendite tulemusi ka ilma nende kogumisel saadava vahenditu muljeta. Kui asi on küps arutamiseks kollegiaalkohtus, siis määratakse see arutamisele kohtu poolt. Kui arutamisküpsuse kohta tekivad lahkaramused üksikkohtuniku ja kohtu esimehe vahel, siis kuuluvad need lahendamisele kohtu poolt.“

6) ZPO § 375 on redigeeritud sõna-sõnalt kava § 373 järgi ja kõlab tõlkes järgmiselt:

„Tunnistaja ülekuulamist võib teha ülesandeks kollegiaalkohtu liikmele või teisele kohtule ainult:

1) kui tunnistaja ülekuulamine koha peal edendab tõe saavutamist või kui seaduse nõudel ei pea kuu-

lama tunnistajat üle kohtu asukohas, vaid teises kohas;

2) kui tunnistaja ei saa ilmuda kollegiaalkohtusse;

3) kui tunnistaja elab nii suures kauguses kollegiaalkohtust, milles asi arutamisel, et ülekuulamine selles kohtus osutuks ebaotstarbekohaseks.

Riigipresident kuulatakse üle tema korteris.“

7) ZPO tiitel X, mis seni korraldas poolte vannet kindlate vormide järgi (*Beweis durch Eid*), on asendatud poolte ülekuulamise eeskirjadega, ning kandes pealkirja „*Parteivernehmung*“, on peaaegu sõna-sõnalt redigeeritud kava §§ 434—445 järgi.

Poolte vande all ülekuulamise kindlustuseks on sama seadusega täiendatud ka Saksa kriminaalseadustiku § 158, mille järgi seni karistati pooli parandusmajaga kuni 10 aastani kohtus antud valevande eest, uue lõikega, mille järgi sama karistuse alla langeb see, kes protsessipoolena teadlikult kinnitab valeöeldist vandega.

Riigikohtu tegelus.

Administratiivosakond.

Kas Tulumaksu seaduse § 2 ette nähtud isikud ja asutised on vabastatud ka nende päralt olevate äriliste ettevõtete tulude deklaratsioonidest?

Vastus: eitav.

Tulumaksu seaduse järgi kõik maksu alla kuuluvad tulud tuleb deklareerida. Üksnes majandusminister võib siin teha erandeid ainult nende maksukohuslaste kohta, kelle eelmise aasta tulu ei tõusnud üle Tulumaksu seaduse § 21 ette nähtud mahaarvamiste (TS § 41, märkus 8). Kui seadusandja erandab Tulumaksu seaduse § 41 deklareerimise kohustisest need isikud ja asutisi, keda näeb ette sama seaduse § 2, siis ei ole kahtlust, et mõeldud on tähendatud isikud ja asutised seesuguste tuludega, mis maksustamisele üldse ei kuulu, kuid ei ole alust arvata, et samad isikud ja asutised on vabad deklareerimise kohustisest ka nende tulude kohta, mis nad ärielistest ettevõtetest saavad, s. o. tulude kohta, mis tulumaksu alla käivad.

(RkHA toim. nr. 291 II—1933.)

Kas Pärändusmaksu seaduse § 31 juures olev märkus käib ka sama seaduse § 30 kohta?

Vastus: eitav.

Pärändusmaksu seaduse (RT 1920 — 67.68) § 30 räägib põllumajanduse otstarbeks tarvitavatest varandustest (maapind väljaspool linna- või alevipiire, mis põllu, heinamaa, karjamaa, aiamaa, metsa jne. all), kuna sama seaduse § 31 käsitleb kõiki muid kinnisvarasid (kinnisvarad linnades ja alevites ning väljaspool linna- ja alevipiire asetsevad tööstuslikud ja ärilised ettevõtted, nagu vabrikud, poed, veskid, üürimajad jne.). Need paragraafid nels ette nähtud varanduste hindamise suhtes on muudetud Riigikogu poolt 29. juunil 1922. a. vastu võetud seadusega (RT 1922—89, sead. nr. 65). Samal 1922. a. 19. XII Riigikogu poolt vastu võetud ja RT 1923 — 1/2 nr. 5 all avaldatud seadusega on § 31 selles loendatud varanduste hindamise suhtes uuesti muudetud, ning ühtlasi on sellele paragraafi lisandatud rida märkusi. Märkus 1 on ette nähtud, et juhul, kui seaduslik hinne tõuseb maksja arvates üle tõelise kinnisvara väärtuse, on maksja õigustatud nõudma kohaliku maksuinspektori ümberhinnat varanduse üleminekul. Et Riigikogu poolt 19. XII 1922 vastu võetud seadusega on muudetud ainult § 31 ja et varanduse ümberhinnat võimaldav märkus on paigutatud selle paragraafi juurde, siis pole kahtlust, et see märkus võib käia ainult nende varanduste kohta, mis selles (§ 31) loendatud, ega saa seda märkust kohaldada varanduste kohta, millest räägib § 30.

(Rkha toim. nr. 588 II—1933.)

Kas diskontoprotsendid kuuluvad laenutatavate kapitalide protsentidelt võetava 5% maksu alla?

Vastus: eitav.

Otsekoheste maksude seaduse § 614 p. 3 alusel 5% maks võetakse tuludelt rahakapitalidest, mida üksikud eraisikud või asutised (välja arvatud §§ 509 ja 574 loendatud ettevõtted) on laenutatud, ükskõik mis nimetuse all, kaubandus-tööstuslikele ettevõtetele, mis kuuluvad riigi ärimaksu alla avalikult aru andma kohustatud ettevõtete tarvis seatud alustel (§§ 509—531 ja 574). Asudes eeltoodud seaduse määruse üksikasjalisele kaalumisele, selgub kõigepealt, et 5% maksu alla kuuluvad tulud laenutatud rahakapitalidest. Edasi seadus määrab lähemalt kindlaks, kelle poolt ja kellele peavad need rahakapitalid laenutatud olema, mille tulude pealt võib 5% maksu võtta. Nimelt need rahakapitalid peavad olema laenutatud üksikute eraisikute või asutiste poolt, välja arvatud need ettevõtted, mis loendatud Ots. maks. sead. §§ 509 ja 574, ning peavad olema laenutatud kaubandus-tööstuslikele ettevõtetele, mis kuuluvad riigi ärimaksu alla avalikult aru andma kohustatud ettevõtete tarvis sea-

tud alustel. Ots. maks. sead. § 509 on peale muude ettevõtete loendatud ka kõiksugu krediitasutised, järelikult ka pangad. Nende ettevõtete (s. o. ka pankade) poolt kaubandus-tööstuslikele ettevõtetele laenutatud rahakapitalide tulud ei kuulu 5% maksu alla, nagu see selgub seaduse täpsast mõttest. E. M. Meieri ja Ko pangamaja asjas Vene Senat on seletanud (Senati ukaas 19. sept. 1911. a. nr. 9698), et ostjate vekslite diskontimine iseenesest ei sarnane laenuoperatsiooniga, sest et vekslite diskontimine esineb oluliselt rahalise kohustise ostu-müügina, ühe vekslipidaja õiguste edasiandmisena teisele ja ostjate vekslite diskontimine on ainult kaubakapitali muutmise rahakapitaliks, mitte aga kaubandus-tööstuslikele ettevõtete poolt vabade rahakapitalide saamine. Selle järgi nõndanimetatud diskontoprotsendid, s. o. vekslite järgi ennetähtaegsel raha maksmisel diskontijate poolt kinnipeetavad summad ei tule lugeda sarnaseks vekslite järgi makstud raha protsentidega ega kuulu laenutatavate kapitalide protsentidelt võetava 5% maksu alla. Sellele seisukohale asub ka Riigikohus. Kuid kuigi ostjate vekslite diskontimist lugeda laenuandmiseks kaubandus-tööstuslikele ettevõtetele, siis, nagu eespool juba seletatud, krediitasutiste poolt kaubandus-tööstuslikele ettevõtetele laenutatud rahakapitalide tulud ei kuulu 5% maksu alla. See selsukoht, et krediitasutiste poolt kaubandus-tööstuslikele ettevõtetele laenutatud rahakapitalide tulud ei kuulu 5% maksu alla, on väljendatud ka Vene Senati eelmainitud ukaasis, kus öeldud: „Nõnda seadus, mis väljendatud Ots. maks. sead. § 614 p. 3 ja mis vastu võetud riigiduuma poolt rahaministeeriumi redaktsioonis, kokkukõlas tema esitisega, ei pidanud silmas isegi pangaasutiste rahalisi laene puhtal kujul, seda enam nende asutiste diskontoprotsente. Nende asutiste tähendatud operatsioonide tulude 5%-se maksuga maksustamise võimatus selgub täiesti silmanähtavalt ka sellest, et need operatsioonid kuuluvad pangaasutiste tegevuse ringi, mis asutised maksavad säärase operatsioonide tegemise eest määratud makse ja seepärast ei või kuuluda ühe ja sama eseme järgi kahekordselt maksustamisele.“

(RkHA toim. nr. 694 II - 1933.)

Millal peavad tõendatud olema Tollitariifi § 167 p. 11 märkus: 1 ette nähtud tollimaksu alandamist tingivad asjaolud?

Vastus: enne revideerimisakti koostamist ja maksude arvutamist selle akti põhjal.

Üldise korra järgi (Tollisead. §§ 206, 207, 231, 239, 240 jt.) arvutatakse tollimaksud revideerimisakti põhjal ja kuuluvad tasumisele nii, nagu nad on revideerimisakti põhjal arvutatud või kaebuse korral kõrgemate asimete otsustega kindlaks määratud. Seega peaks ka üldise korra järgi esitama tõendused tollimaksu alandamist tingivate

asjaolude kohta enne revideerimisakti koostamist ja maksude arvutamist selle akti põhjal. Revideerimisakti põhjal arvutatud ja juba tasutud tollimaksude tagasimaksmine võib toimuda kõrgemate astmete otsuste põhjal revideerimisakti vastu antavate kaebuste puhul ja erandlikkudel juhtudel, mis Tolliseadustikus (§§ 254, 255) või Tolliseadustiku § 235 alusel välja antud määrustes ette nähtud.

(RkHA toim. nr. 702 II—1933.)

Kas Tollinõukogu määruse peale salakauba kinnipidajatele autasu määramise asjus antavate kaebuste otsustamine kuulub Tollipeakomitee kompetentsi?

Vastus: jaatav.

Tolliseadustiku (RT 1926—35) § 451 on ette nähtud, et konfiskeeritud kaupade, asjade ja väärtuste müügist sisse tulnud summad, samuti summad, mis süüdlaste poolt on sisse makstud konfiskeerimise asemel, kui ka trahvina salakauba asjus jõustunud Tollinõukogu (või Tollikomitee) või kohtu otsuse järgi, jaotab tolliasutis Tollinõukogu otsust mööda. Tolliseadustikus ei ole küll otseselt ette nähtud, et Tollinõukogu otsuste peale salakauba asjus sisse tulnud summade jaotamise kohta võib kaevata Tollikomiteele. Ainult § 457 näeb ette, et salakauba kinnipidajalt autasu saamise õiguse äravõtmise kohta tehtud Tollinõukogu otsuste peale võivad kinnipidajad kaevata §§ 218—222 ette nähtud korras, s. o. Tollikomiteele. Kui seaduses pole eriti öeldud, et Tollinõukogu otsuste peale autasusummade jaotamise asjus võib kaevata Tollikomiteele, siis sellest ei tule järeldada, et Tollinõukogu niisuguste otsuste peale ei saa üldse kaevata. Säärasel korral tuleb kehtivaks tunnistada üldkord, mis ette nähtud §§ 218—222, s. o. kaebamise kord Tollikomiteele. Maksustamiskorralduse seaduse maksmapanemise seaduse X osa järgi läksid Tollipeakomiteele üle kõik õigused ja kohused, mis üksikute maksuseaduste järgi kuulusid Tollikomiteele. Et, nagu eespool seletatud, Tollikomitee ülesannetesse kuulus ka kaebuste arutamine ja otsustamine Tollinõukogu otsuste peale autasusummade jaotamise asjus, siis see kohustis tuleb eelmainitud seaduse X osa põhjal lugeda üleliiaks Tollipeakomiteele.

(RkHA toim. nr. 735 II—1933.)

Kas Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsusel on õigus hambatahnikute kutse saamise katseid mitte toimetada põhjusel, et vältida kutseomandajate üleproduktiooni?

Vastus: eitav.

Tervishoiu personaali kutse tegevuse seadus (RT 1932—24) ei anna Tervishoiu- ja Hoolekandevalitsusele õigust kutse saamise kat-

seid mitte toimetada põhjusel, et vältida kutseomandajate üleproduktsooni, samuti ei anna temale seesuguseid õigusi ükski teine kehtiv seadus.

(Rkha toim. nr. 783 II—1933.)

Kas õppejõudude reservi viidud määraline õppejõud kaotab reservist palgasaamise õiguse, kui ta on registreeritud määraliseks õppejõuks õigusteta eraõppeasutisse?

Vastus: jaatav.

Õppejõudude teenistuse seaduse § 54 järgi õppejõudude reservi viidud määralsed õppejõud saavad endisest teenistuskohast kolme kuu kestel täie endise rahatasu ja kolme järgmise kuu kestel poole sellest tasust. Sama paragraafi teises lõikes on ette nähtud, et endisest õppejõu teenistuskohast teenistustasu saamise õigus kustub enne kuuekuulist tähtaega, kui õppejõud on registreeritud määraliseks õppejõuks või astunud riigi- või omavalitsusteenistusse ja saab sealt palka. Õppejõudude teenistuse seaduse § 1 ette nähtud õppejõudude liigitamine määralisteks, tunniandjajaks jne. on kehtiv mitte ainult riigi ja omavalitsuse poolt ülalpeetavate õppeasutiste suhtes, vaid ka nii õigustega kui ka õigusteta eraõppeasutiste suhtes, nagu seda tuleb järeldada sama seaduse §§ 4, 36, 42, 44, 47 jt. Selle seaduse § 54 teine lõige ei eralda õigusteta eraõppeasutiste määralsi õppejõude teiste õppeasutiste määraljstest õppejõududest, s. o. ei ütle, et reservitasu saamise õigus kustub enne kuuekuulist tähtaega, kui õppejõud on registreeritud määraliseks õppejõuks riigi või omavalitsuse poolt ülalpeetavasse õppeasutisse või õigustega eraõppeasutisse, vaid mainib ainult määraliseks õppejõuks registreerimist.

(Rkha toim. nr. 840 II — 1933.)

Kas maksukohuslase vastulause kohta tehtud maksukomisjoni otsusa vastu sama komisjoni esimehe poolt antud protesti puhul Maksupeakomitee peab ise tegema lõpliku otsuse?

Vastus: eitav.

Maksustamiskorralduse seaduse § 18 on ette nähtud, et kui maksukomisjoni esimees ei ole nõus komisjoni otsusega, jäetakse otsuse täitmine seisma ja asi saadetakse 7 päeva jooksul otsustamiseks Maksupeakomiteele. Kui seadus ütleb, et asi saadetakse Maksupeakomiteele otsustamiseks, siis see ei tähenda, et Maksupeakomitee peab ise asja lõplikult ära otsustama ega või saata asja maksukomisjonile uueks otsustamiseks. Sama seaduse § 92 määrab küll, et Maksupeakomitee motiveeritud otsus tuleb saata ära kirjana kaebajale ja Maksudevalitsusele, ning et maksustamistoimetused saadetakse tagasi Maksudevalitsusele pärast otsuse jõustumist. See paragraaf samuti ei ütle, millise otsuse Maksupeakomitee peab tegema, s. o. kas lõpliku

otsuse, või otsuse, millega asi saadetakse maksukomisjonile uueks otsustamiseks. Pealegi see paragraaf on paigutatud seaduse III ossa, mis räägib maksukohuslaste ja maksu tasumise eest vastutavate isikute kaebuste esitamise ja arutamise korrast. Kui asuda seisukohale, et maksukohuslase vastulause kohta tehtud maksukomisjoni otsuse vastu sama komisjoni esimehe poolt antud protesti puhul Maksupeakomitee peab ise tegema lõpliku otsuse, siis kujuneks ebaõiglane seisukord selles mõttes, et maksukohuslasel kaoks ära üks edasikambamise instants juhul, kui peakomitee peaks protesti rahuldama.

(Rkha toim. nr. 846 II - 1988.)

Kas adm.-kohtu korra järgi tuleb kaebus tagasi saata, kui voliniku poolt on kaebuse juurde lisatud ainult volituse ametlikult tõestamata ärakiri?

Vastus: jaatav.

AKK muutmise seaduse (RT 1929 --- 16, art. 110) § 11¹ p. 2 põhjal saadetakse kaebus § 11¹ tähendatud administratiivtasutise poolt tagasi, kui ta esitatakse volinikult, kes selleks ei ole volitatud. Tähe-
dab, kaebusele peab lisandatud olema, kui ta esitatakse voliniku poolt, ka vastav volitus. Nüüdseks volituseks ei loe seadus volituse ametlikult tõestamata ärakirja.

(Rkha toim. nr. 877 I — 1988.)

M. T.

Varia.

XIII Õigusteadlastepäeva päevakord ja referaatide teesid.

XIII Õigusteadlastepäev peetakse 5. ja 6. aprillil 1984. a. Tartus, Aia tän. nr. 46, ülikoolihoone suures auditooriumis.

Päevakord.

Neljapäeval, 5. aprillil.

1. Päevast osavõtjate registreerimine kell 9.30.
2. Avamine kell 10.30.
3. Juhatuse valimine.
4. „Põhiseadusepärasuse kontroll“, refer. prof. A.-T. Kili-
mann.
5. „Riigivanema, peaministri ja ministrite vastutu-
selevõtmine kriminaalkorras Põhiseaduse 67. §-i
järgi“, refer. vann. adv. K. Grau.

Reedel, 6. aprillil, kell 10 hom.

1. „Konkursiprotsessi reform“, refer. prof. A. Piip.
2. Resolutsioonide vastuvõtmine.
3. Päeval tõusetunud küsimused.
4. Järgmise õigusteadlastepäeva aja ja koha kindlaksmääramine.

Päeva lõpul omavaheline koosviibimine.

Märkus 1. Päeva liikmeiks võivad olla (s. o. sõna- ja hääle-õigusega Päevast osa võtta) kõik Eestis teotsevad õigusteadlased, eriliselt aga ülikooli õigusteaduskonna õppejõud, kohtunikud, prokurörid, advokaadid, notarid, õigusteaduskonna lõpetajad ning isikud, kelle osavõtt Päeva tööd edendamiseks näib soovitav korraldava komisjonile (Eesti Õigusteadlaste Päevade korraldus § 2).

Märkus 2. Päeva osavõtumaks kr. 2; Päeva maksust on vabastatud palgata kohtuametnikandidaadid.

Referaatide teesid.

I. A.-T. Kliimanni referaat „Põhiseadusepärasuse kontroll“.

1. Põhiseadusepärasuse kontroll on tarvilik ja teostatav sellekohase kohtuliku keskinstantsi kaudu. Tema ülesandeks on kaitseda kodanikkude põhiseaduslike õigusi, lahendada riigi kõrgemate organite vahelisi konfliktküsimusi ja olla interpreteerivaks keskkohaks ning prejuditsiaal-instantsiks kõigile riigi- ja omavalitsusasutistele ja ametnikele.

2. See kohtuinstants teotseb kassatoorsuse põhimõttel interpretatsiooni korras. Tema aktiivkodanikkonnasse, Riigikogusse ja Riigivanemasse puutuvad otsustused on deklaratiivset iseloomu, kodanikkude ja kõigi teiste ametnikkude ja asutiste suhtes, eriti ka kohtuasutiste suhtes aga konstitutiivset iseloomu.

3. Sellesse instantsi kaevata võib iga isik (nii üksik- kui kollektiivisik), kelle õigusi või huve on Riigivanema või Vabariigi Valitsuse toiminguga põhiseadusevastaselt puudutatud.

Vaia esitama on õigustatud Riigikogu, Riigivanem ja Vabariigi Valitsus.

Sellelt instantsilt on kahtluse korral õigustatud seletust pärima Riigikogu, Riigikogu Juhatus, Riigikogu Vanematekogu, Riigikogu fraktsioonid, Vabariigi Valitsus ja kohtuminister.

Kohtuasutised on kahtluse korral seletust pärima kohustatud ja ühtlasi seistama oma menetluse sellekohase otsuse saabumiseni.

4. See kohtuinstants on võimalik Riigikohtu kolleegiumina, mille isikkonda kuuluksid ka kolm alatist referendaarliiget, kellest vähemalt üks eviks Tartu ülikooli avalikõigusliku tsükli doktori astet.

5. Vaiete asjus tehtud otsused ja kohtuseletused avaldatakse üldiseks teadmiseks.

II. K. Grau referaat „Riigivanema, peaministri ja ministrite vastutuselevõtmine kriminaalkorras Põhiseaduse 67. §-i järgi“.

1. Eesti Vabariigi Põhiseaduse 67. §-i järgi Riigivanem, peaminister ja ministrid vastutavad kriminaalkohtus kõikide nende poolt kordasaadetud süütegude eest nagu tavalised kodanikudki. Nende kohtulikule vastutusele võtmine on aga võimalik üksnes Riigikogu sellekohase otsuse põhjal.

2. Juurdlus (avandus) Riigivanema, peaministri ja ministrite süüteo asjus allub Riigikohtu prokuröridele, kes juurdlusel (avandusel) saadud materjali lähetab kohtuministrile Riigikogule esitamiseks vastavate isikute kohtulikule vastutusele võtmiseks.

3. Riigivanema, peaministri ja ministrite süüteo asjus toimetab eeluurimist Riigikohtu poolt määratud Riigikohtu kriminaalosakonna liige Riigikohtu prokuröri kaastegevusel Kriminaalkohtupidamise seaduse nõuete järgi, kuivõrt selleks ei ole ette nähtud eri sätteid.

4. Riigivanema, peaministri ja ministrite süüteo asjus esineb süüdistajana Riigikohtu prokurör, kes ka koostab vastava süüdistusakti KKS-s ette nähtud sätete kohaselt.

5. Asja arutamine Riigivanema, peaministri ja ministrite süüteo asjus allub Riigikohtule, mis koosneb Riigikohtu esimehest ja vähemalt kuuest riigikohtuliikmest, kuhu kuuluvad: kaks liiget Riigikohtu kriminaalosakonnast, kaks liiget Riigikohtu administratiivosakonnast ja kaks liiget Riigikohtu tsiviilosakonnast. Eeluurimist toimetanud riigikohtuliige vastavast sisuhäst asjaarutamisest osa ei võta.

6. Menetlus Riigikohtus toimub KKS sätete järgi, kuivõrt seks ei ole ette nähtud erisätteid.

7. Süüdimõistetule määratakse karistus Kriminaalseadustiku normide järgi, kuivõrt selleks seaduses ei ole ette nähtud erikaristumääri.

8. Otsuse täitmise järele valvab Riigikohtu prokurör.

III. A. Piibu referaat „Konkursiprotsessi reform“.

1. Kehtiv konkursiprotsess ei ole sugugi nii halb kui tavaliselt väidetakse, ning mõndagi puudust kõrvaldavad siin Kriminaalseadustiku maksmapanemise seaduses ette nähtud muudatused.

2. Tungivalt vajame aga konkurssi vältivaid vaheabinõusid, nagu seltsingute administratsiooni võimalust, eriti aga konkursi ärahoiu kokkuleppe (akordi) seaduse kiiremat vastuvõtmist.

3. Kõigis kabandusõiguslikes reformipüüetes on tingimata vajalik normide kokkukõlastamine rahvusvahelises ulatuses, igatahes aga Balti riikide vahel, kellede normistikud seni olnud peaaegu ühesugused.